

Uitwerken kennisrijk thema

Werkwinkel in 4 deelgroepen met de groep pedagogisch begeleiders expertise kleuteronderwijs

Belangrijk om te weten

- Ons vertrekpunt, op het moment dat we dit kennisrijke thema uitwerkten, waren de minimumdoelen. Er waren toen nog géén leerplandoelen voor handen.
- Jullie vertrekpunt zal het leerplan *Op.stap, leerroutes voor iedereen* zijn.
- In de gedeelde Excels die vrijgegeven worden eind januari en in februari zal je snel kunnen filteren op de code van het minimumdoel. Op die manier zal je snel de leerplandoelen vinden die richting zullen geven aan de verschillende leeftijdsgroepen (JK – K2 – K3).
- In het leerplan *Op.stap, leerroutes voor iedereen* zijn de minimumdoelen integraal opgenomen.

Uitwerken thema: wereldkennis, doelgericht en uitdagend

DOELGERICHT

- Bepaal als **team** rond welk **thema**, met **onderliggende subthema's**, jullie de komende **4 tot 6 weken** gaan werken.
- Doe dit op basis van wat in het leerplan staat en op basis van de **voorkennis** doorheen de hele kleuterschool.
- **Brainstorm als team maar ook met je leerlingen**, bekijk de **coherenties** die zichtbaar zijn in *Op.stap, leerroutes voor iedereen*.
- Kies **minstens 2 tot 3 themadoelen** (het kunnen en mogen er meer zijn) die jullie kunnen **verbreden, verdiepen en verruimen** gedurende 4 tot 6 weken.
- Denk na over **visualisatie** van deze **themadoelen**.

Uitwerken subthema's, dit zijn 2 suggesties

SAMENHANG

Brainstormen: subthema's + doelen

- Gebruik de **brainstorm** die jullie maakten voor het thema.
- **Werk van daaruit verder** om de subthema's te **verruimen** en te **verdiepen**. Zorg voor **aanknopingspunten met hun leefwereld**.
- Bedenk **gerichte denkvragen** die nodig zijn voor verruiming en verbreding.
- Voor **elk subthema** bepaal je **een probleemstelling of onderzoeksvraag**.
- **Een subthema van 2 weken heeft minstens 10 subdoelen** (het kunnen en mogen er meer zijn) uit verschillende disciplines.
- **De themadoelen neem je in elk subthema mee**, deze moet je verbreden, verdiepen en verruimen gedurende 4 tot 6 weken.
- Bepaal **welke subdoelen** zichtbaar worden voor de leerlingen.
- **Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema: werk de 3 impulsen uit** (ervaringen, geloofstaal en rituelen). **Werk 3 activiteiten uit per week**.

AANBOD

Activiteiten, materialen, hoeken.

- Vanuit de **didactische principes** van effectieve didactiek **werk je samenhangende activiteiten** uit, zoek je **rijke materialen**, **verrijk je relevante hoeken**.
- **Minstens 70% van je thematische aanbod**, dat de leefwereld verruimt en verrijkt, **moet je kunnen koppelen aan de doelen die je gekozen hebt**.
- **30% van je aanbod** kan bestaan uit **activiteiten vanuit een bepaalde zorg of nood**. Er kunnen **ook andere activiteiten** zijn die je wil uitwerken **los van de gekozen doelen**.
- **Taal de hele dag en wiskunde overal**. **Decretaal 50% van de onderwijstijd**.
- Werk met **prentenboeken** (ook informatieve boeken) **met rijke teksten**. Bepaal de **rijke woordenschat** doorheen het (sub)thema.
- **Vertrek vanuit een sterke impressie** (waarneming, prentenboek, uitstap, onderzoeksvraag of probleemstelling, ...).

LEERLUS

Start van de 4 tot 6 weken

- In de **uitwerking** van het eerste subthema (ver)werk je de **2 tot 3 themadoelen doelgericht** uit. Je **herhaalt en verdiept** deze ook in de andere subthema's.

REFLECTIE

Tussentijds reflecteren en kwaliteitsontwikkeling

- **Tussentijds evalueren, reflecteren en feedback geven** doe je aan de hand van je brainstorm. Neem je **probleemstelling of onderzoeksvraag** erbij.
- **Verzamel en beoordeel** deze doelen in de brede zin bij de leerlingen. Stem je **handelen** hierop af. Denk na over de **communicatie** met en over je leerlingen.
- Formuleer samen met je leerlingen **een antwoord op de probleemstelling of onderzoeksvraag**. Neem je **brainstorm** erbij.

Uitwerken kennisrijk thema

OPBOUW KENNISRIJK THEMA (4 TOT 6 WEKEN)

Uitwerken thema: wereldkennis doelgericht en uitdagend

DOELGERICHT

- Bepaal als **team** rond welk **thema**, met **onderliggende subthema's**, jullie de komende **4 tot 6 weken** gaan werken.
- Doe dit op basis van wat in het leerplan staat en op basis van de **voorkennis** doorheen de hele kleuterschool.
- **Brainstorm als team maar ook met je leerlingen**, bekijk de **coherenties** die zichtbaar zijn in *Op.stap, leerroutes voor iedereen*.
- Kies **minstens 2 tot 3 themadoelen** (het kunnen en mogen er meer zijn) die jullie kunnen **verbreden, verdiepen en verruimen** gedurende 4 tot 6 weken.
- Denk na over **visualisatie** van deze **themadoelen**.

Uitwerken subthema's, dit zijn 2 suggesties

Uitwerken subthema's, dit zijn 2 suggesties

Subthema 1
2 weken

Subthema 2
2 weken

Subthema 3
2 weken

Subthema 1
3 weken

Subthema 2
3 weken

SAMENHANG

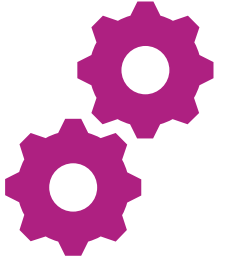
Brainstormen: subthema's + doelen

- Gebruik de **brainstorm** die jullie maakten voor het thema.
- **Werk van daaruit verder** om de subthema's te **verruimen** en te **verdiepen**. Zorg voor **aanknopingspunten met hun leefwereld**.
- Bedenk **gerichte denkvragen** die nodig zijn voor verruiming en verbreding.
- Voor **elk subthema** bepaal je **een probleemstelling of onderzoeksvraag**.
- **Een subthema van 2 weken heeft minstens 10 subdoelen (het kunnen en mogen er meer zijn)** uit verschillende disciplines.
- **De themadoelen neem je in elk subthema mee**, deze moet je verbreden, verdiepen en verruimen gedurende 4 tot 6 weken.
- Bepaal **welke subdoelen zichtbaar** worden voor de leerlingen.
- **Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema: werk de 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen). Werk 3 activiteiten uit per week.**

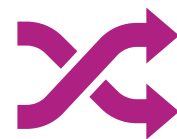
AANBOD

Activiteiten, materialen, hoeken.

- Vanuit de **didactische principes** van effectieve didactiek **werk je samenhangende activiteiten** uit, zoek je **rijke materialen**, **verrijk je relevante hoeken**.
- **Minstens 70% van je thematische aanbod**, dat de leefwereld verruimt en verrijkt, **moet je kunnen koppelen aan de doelen die je gekozen hebt**.
- **30% van je aanbod** kan bestaan uit **activiteiten vanuit een bepaalde zorg of nood**. Er kunnen **ook andere activiteiten** zijn die je wil uitwerken **los van de gekozen doelen**.
- **Taal de hele dag en wiskunde overal. Decretaal 50% van de onderwijstijd**.
- Werk met **prentenboeken** (ook informatieve boeken) **met rijke teksten**. Bepaal de **rijke woordenschat** doorheen het (sub)thema.
- **Vertrek vanuit een sterke impressie** (waarneming, prentenboek, uitstap, onderzoeksvraag of probleemstelling, ...).

LEERLUS

Start van de 4 tot 6 weken

- In de **uitwerking** van het **eerste subthema (ver)werk je de 2 tot 3 themadoelen doelgericht uit. Je herhaalt en verdiept deze ook in de andere subthema's.**

REFLECTIE

Tussentijds reflecteren en kwaliteitsontwikkeling

- **Tussentijds evalueren, reflecteren en feedback geven** doe je aan de hand van je brainstorm. Neem je probleemstelling of onderzoeksvraag erbij.
- **Verzamel en beoordeel** deze doelen in de brede zin bij de leerlingen. Stem je **handelen** hierop af. Denk na over de **communicatie** met en over je leerlingen.
- Formuleer samen met je leerlingen **een antwoord op de probleemstelling of onderzoeksvraag**. Neem je brainstorm erbij.

Een mogelijk voorbeeld:

Kennisrijk thema **WATER**

Uitwerken thema

Thema: brainstorm

Uitwerken thema

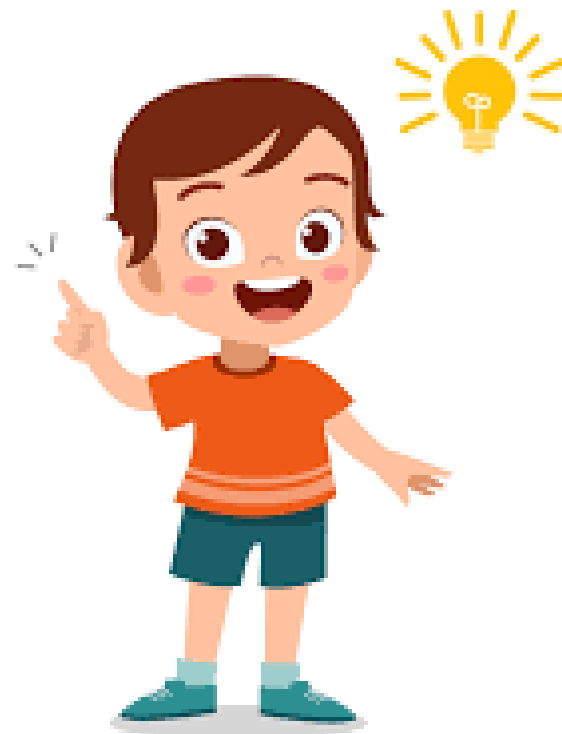
Help, er is geen water!

subthema: Is water zout of zoet?

Bedenk mogelijke denkvragen

Denkopdracht

Themadoelen

Aardrijkskunde

Aardrijkskundige kennis

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

- 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

- 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Uitwerken subthema

Uitwerken subthema

Help, er is geen water!

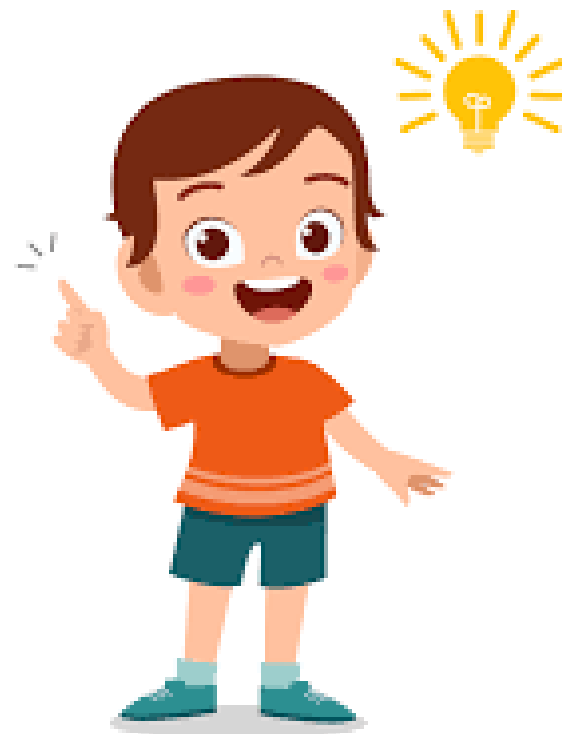

WATER

BRAINSTORM

Bedenk mogelijke denkvragen

Denkopdracht

Themadoelen

Aardrijkskunde

Aardrijkskundige kennis

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

- 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

- 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Subdoelen

Aardrijkskunde:

Topografie

Topografisch referentiekader

4.1.1 De kleuters kennen de naam van:

- België;
- een plaatselijke rivier;
- de rivier de Nijl.

4.1.2 De kleuters kunnen water, land en de polen op de wereldbol aanduiden.

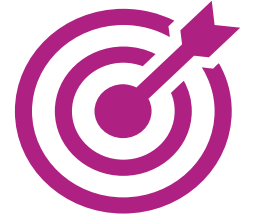
Subdoelen

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

Landschappen: natuurlijke en menselijke aspecten

4.2.2 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot natuurlijke aspecten van landschappen:

- **de reliëfvorm:** de berg, de heuvel, de vallei;
- **de helling:** omhoog, omlaag, steil, zacht;
- **het water:** de oceaan, de zee, het strand, de rivier, de beek, de plas, de vijver;
- de vegetatie: de boom, het bos, het gras, het grasland, de weide, het riet, de gazon;
- **de bodem:** vruchtbaar, zanderig, rotsachtig.

Subdoelen

Aardrijkskundige kennis

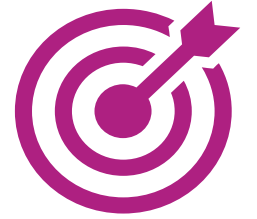
Weer en klimaat

- 4.2.4 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot weersverschijnselen:
 - de temperatuur;
 - de neerslag;
 - de bewolking;
 - de wind.
- 4.2.5 De kleuters kunnen de relatie tussen bewolking en neerslag beschrijven

Subdoelen

Wiskunde

Meten en metend rekenen

Lengte - oppervlakte - inhoud/volume

2.3.4 De kleuters kennen de volgende begrippen:

- (even) lang, kort, hoog, laag, ver, dichtbij, breed, smal, dik, dun, diep, groot, klein, (bijna) vol, (bijna) leeg, veel, weinig;
- langer, korter, hoger, lager, verder, dichterbij, breder, smaller, dikker, dunner, dieper, groter, kleiner, leger, voller, meer, minder;
- langste, kortste, hoogste, laagste, dikste, dunste, diepste, grootste, kleinste, meeste, minste."

Subdoelen

Wiskunde

Meetkunde

Vormleer

2.4.1 De kleuters kennen de volgende begrippen:

- het punt, de lijn, recht, gebogen, **rond**;
- de hoek;
- de driehoek, de rechthoek, het vierkant, **de cirkel** (vlakke figuren);
- de kubus, de balk, **de bol**, de piramide (ruimtefiguren);
- het patroon, opnieuw, hetzelfde, anders.

Subdoelen

Wetenschap en techniek

Eigenschappen van materie

- 3.4.1 De kleuters kunnen materie sorteren op basis van waarneembare eigenschappen.

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

- 3.6.2 De kleuters kunnen aangeleerde woordenschat inzetten om te redeneren over een wetenschappelijke vraag.

Subdoelen

Lichamelijke opvoeding en motoriek

Motorische competenties en fysieke competenties

Grootmotorische en fysieke competenties

- 7.1.2 De kleuters kunnen in bewegingscontexten eenvoudige (groot)motorische vaardigheden uitvoeren, waaronder heffen en dragen, klimmen en klauteren, rijden en glijden, sluipen en kruipen, springen en landen, stappen en lopen, werpen, vangen en trappen, zwieren, balanceren en roteren.

Subdoelen

Muzische vorming

Beeld

Bouwstenen

- 6.3.2 De kleuters kunnen lijnsoorten onderscheiden en maken.
- 6.3.3 De kleuters kunnen verschillende texturen onderscheiden.
- 6.3.4 De kleuters kunnen primaire en secundaire kleuren herkennen.

Subdoelen

Nederlands

Taalsysteem en taalgebruik

Woordenschat

1.4.2 De kleuters kunnen aangeboden inhoudelijke en functionele school- en instructietaal inzetten binnen de context van de activiteiten en hun vakspecifieke kennis, voorkennis en ervaring.

Subdoelen

Geschiedenis

Kennis van het verleden

Oudheid

5.1.2 De kleuters weten hoe mensen tijdens de oudheid overleefden en samenleefden.

'Egyptische samenleving

- ontwikkelingen: schrift (hiërogliefen, de Steen van Rosetta, papyrus), bouwen en begraven;
- **plaatsen: de Nijl**, de piramides van Gizeh;
- personen en groepen: boer, priester, farao.

Mogelijke subdoelen

Rooms-katholieke godsdienst

RKvm2. Erop vertrouwen dat er over schijnbaar dode punten heen nieuwe kansen liggen en een nieuw begin maken. Ontdekken wat 'verrijzenis' kan betekenen in het leven van mensen en mogelijk in het eigen leven.

Mogelijkheden ontdekken en omgaan met beperkingen

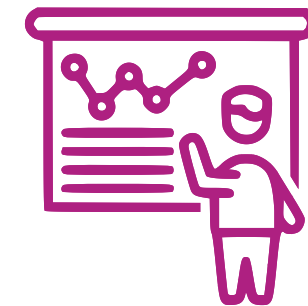
RKve4. Groeien in verbondenheid met natuur en cultuur, ontdekken wat de christelijke scheppingsspiritualiteit betekent in het leven van mensen en mogelijk in het eigen leven.

Verbondenheid met natuur en cultuur ervaren en beleven

RKve3. Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door gemeenschappen dichtbij en veraf, ontdekken hoe mensen (geloofs)gemeenschappen vormen.

Verbondenheid met gemeenschappen ervaren en beleven

Subthema: samenhang

Waar is het water
gebleven?

Kunnen we
water
maken?

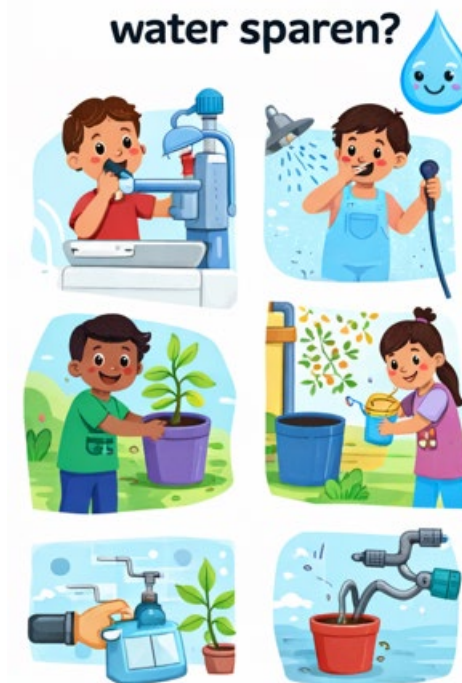
Hoe kunnen we
water schoonmaken?

Wat gebeurt er als
planten geen
water krijgen?

Hoe kunnen we
water sparen?

Onderzoeksvragen

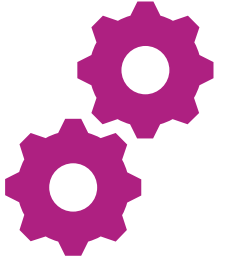
Subthema: aanbod

[Kikker: Kikker en het water - Kikker - Zappelin](#)

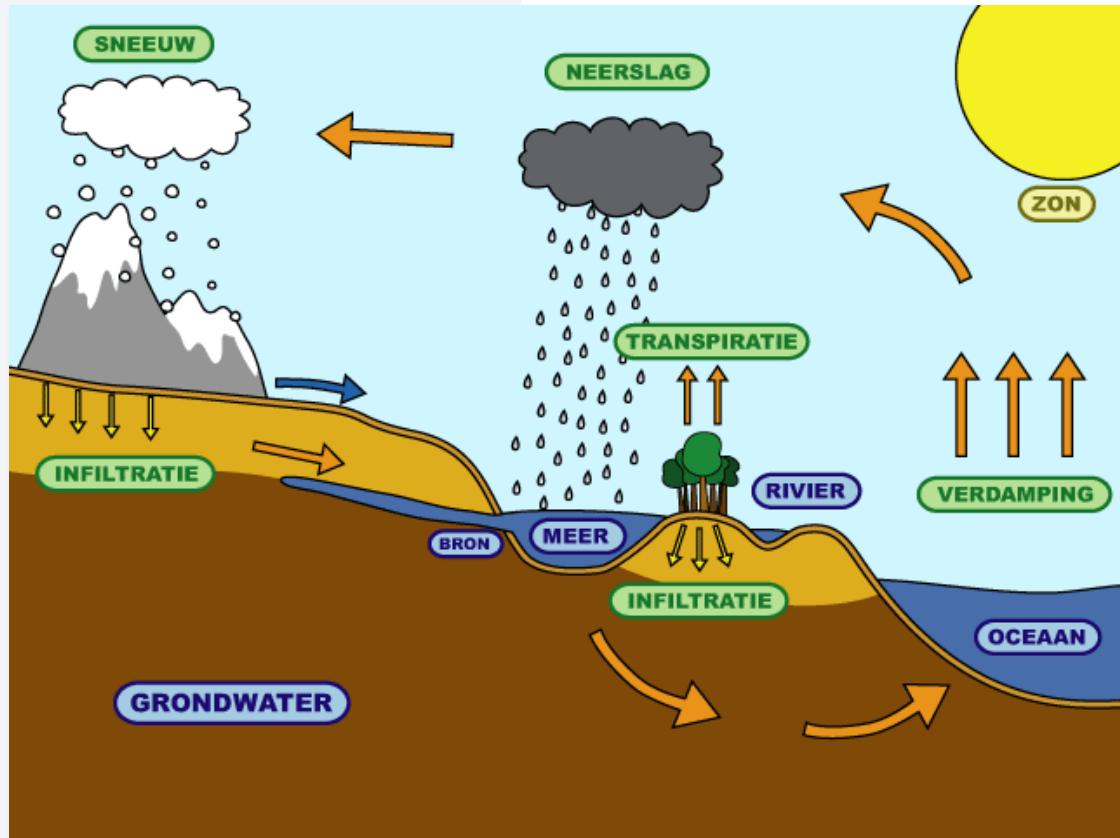
Subthema: aanbod

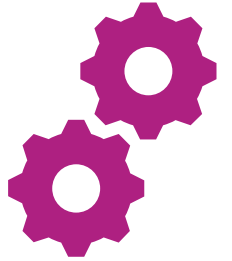
Impressie:

- Waar hebben we allemaal water voor nodig?
- Waar kan je overal water vinden?
- Is alle water drinkbaar?
- Waar komt de regen vandaan?
- Waar komen de wolken vandaan?
- Wat gebeurt er met het water dat uit de wolken valt?
- Hoe ziet onze planeet eruit?
- Waar gaat de regen naartoe als die op de aarde valt?
- Is hemelwater/ regenwater drinkbaar?

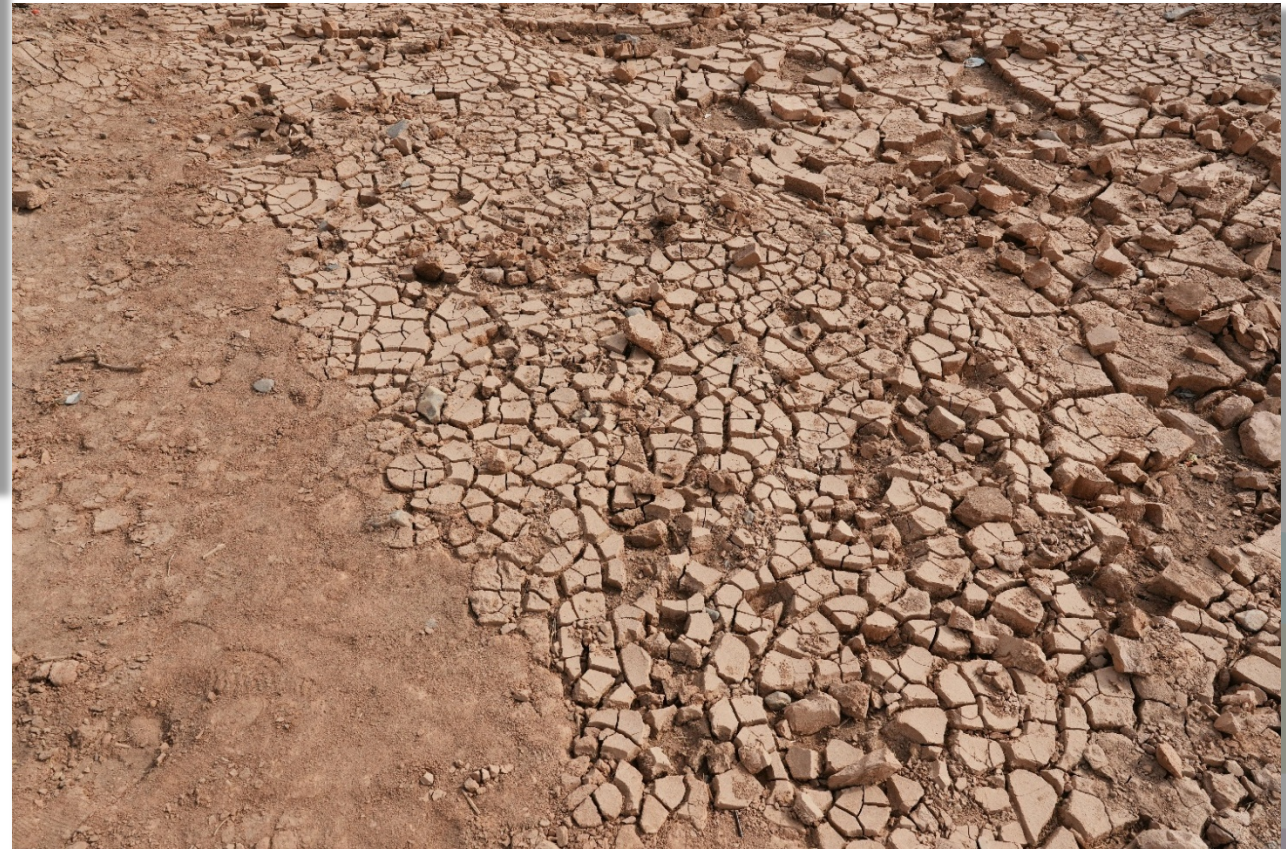
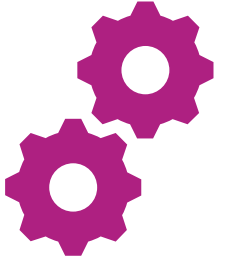
Subthema: aanbod

Beelden: Copilot

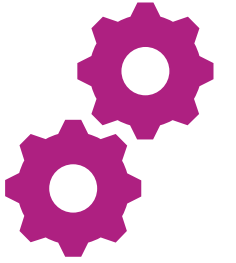
Subthema: aanbod

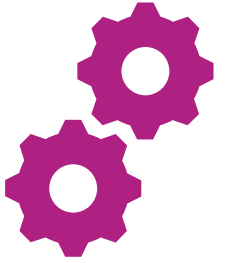
Beelden: <https://pixabay.com/nl/>

Subthema: aanbod

Beelden: <https://pixabay.com/nl/>

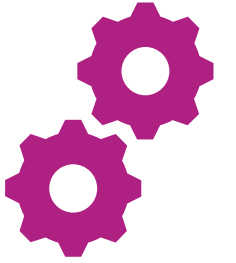
Subthema: aanbod

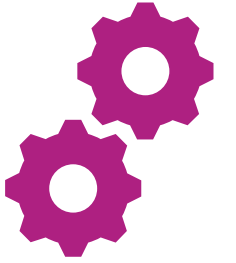
Beelden: <https://pixabay.com/nl/>

Subthema: aanbod

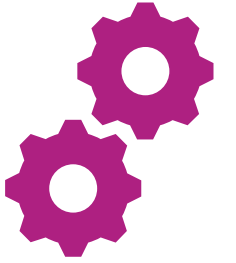
Subthema: aanbod

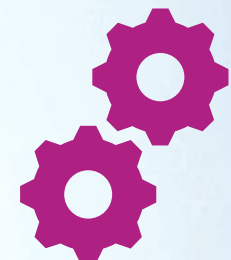
Beelden: <https://pixabay.com/nl/>

Subthema: aanbod

Beelden: <https://pixabay.com/nl/>

Subthema: aanbod

Beelden: stockafbeelding PPT video

Subthema: aanbod

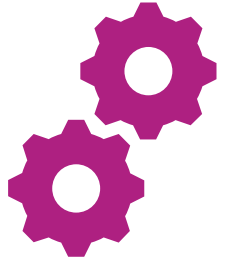
Beelden: stockafbeelding PPT video

Subthema: aanbod

<https://schooltv.nl/video-item/wat-kun-je-doen-met-water-drinken-wassen-en-nog-veel-meer/water-speciaal-voor-kleuters-wat-kun-je-alles-met-water>

Subthema: aanbod

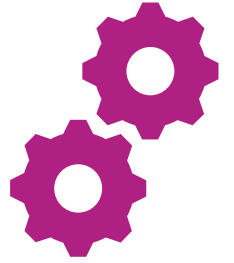
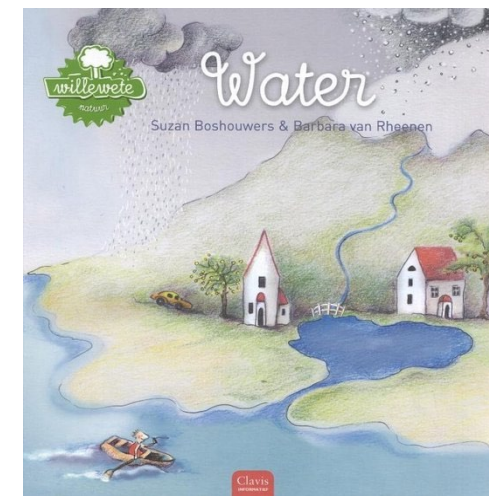
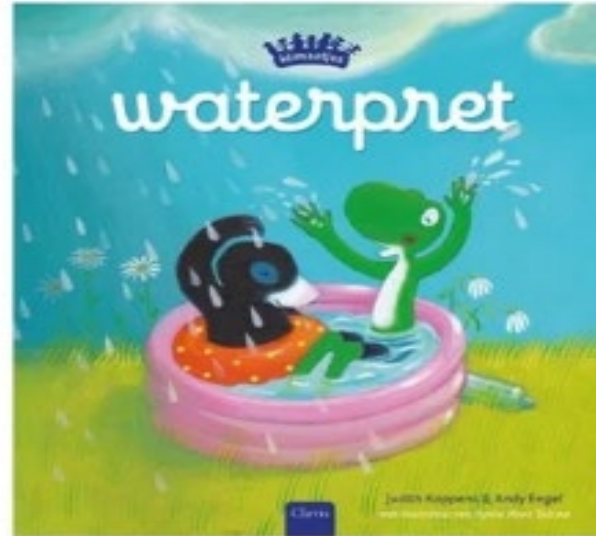

<https://www.kuleuven.be/thomas/page/een-dag-vol-water/>

Prentenboeken

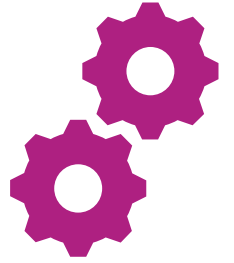
Voor jongere kinderen (3-6 jaar)

- [De Klimaatjes](#)
- [Greta en de Reuzen](#)
- [Ons huis staat in brand](#)
- [Willewete – water](#)

Prentenboeken

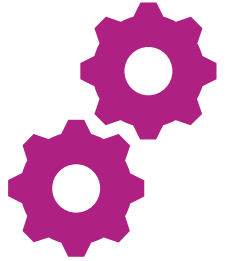
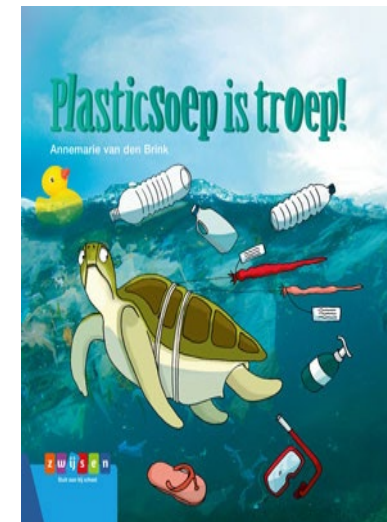
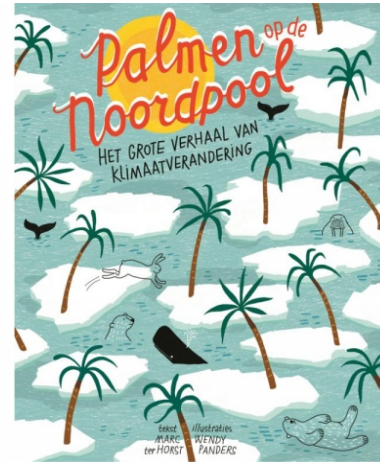
- [Het eiland van olifant](#)
- [Het monster meer](#)
- [Tien kleine rubberendjes](#)
- [Kikker en het water](#)

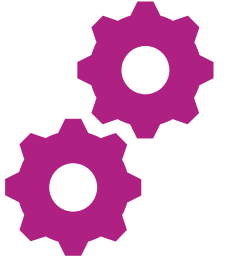
Prentenboeken

Voor oudere kinderen (6+ jaar)

- [Palmen op de Noordpool](#)
- [De Aarde heeft Jou nodig!](#)
- [Groene Voeten](#)
- [Plasticsoep is troep!](#)
- [Samen klimaatverandering de baas](#)

Subthema: woordenschat

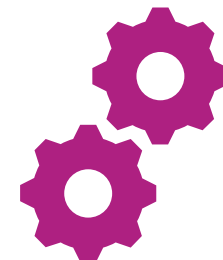
- **Te kennen begrippen: (gevonden in de gekozen doelen)**
- Het land, het water, de lucht, het zand, de oceaan, de zee, de vijver, de rivier, de plas, naam van de plaatselijke rivier, de rivier de Nijl, (bijna) vol, (bijna) leeg, leger, voller, meer, minder, meeste, minste, rond, de cirkel, de bol
- **Richtinggevende woordenschat: (breder dan de gekozen doelen)**
- Bovenstaande + zoet water, zout water, verdamping, land, polen, wolken, overstromen, neerslag, wereldbol,

Aan de slag

		
Themadoelen	Aardrijkskunde Aardrijkskundige kennis Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.	
	Wetenschap en techniek Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen Onderzoekende houding 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.	
Subdoelen	Aardrijkskunde: Topografie Topografisch referentiekader 4.1.1 De kleuters kennen de naam van: <ul style="list-style-type: none"> • België; • een plaatselijke rivier; • de rivier de Nijl. 	
	Aardrijkskunde: Topografie Topografisch referentiekader 4.1.2 De kleuters kunnen water, land en de polen op de wereldbol aanduiden.	
	Wiskunde Metten en metend rekenen Lengte - oppervlakte - inhoud/volume 2.3.4 De kleuters kennen de volgende begrippen: <ul style="list-style-type: none"> • (even) lang, kort, hoog, laag, ver, dichtbij, breed, smal, dik, dun, diep, groot, klein, (bijna) vol, (bijna) leeg, veel, weinig; • langer, korter, hoger, lager, verder, dichtter, breder, smaller, dikker, dunner, dieper, groter, kleiner, leger, voller, meer, minder; • langste, kortste, hoogste, laagste, dikste, dunste, diepste, grootste, kleinste, meeste, minste." 	
	Eigenschappen van materie 3.4.1 De kleuters kunnen materie sorteren op basis van waarneembare eigenschappen. Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen	

Suggestie uitwerking aanbod RKG

Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema.

Werk de 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen).

Werk 3 activiteiten uit per week.

RKvm2. Erop vertrouwen dat er over schijnbaar dode punten heen nieuwe kansen liggen en een nieuw begin maken. Ontdekken wat 'verrijzenis' kan betekenen in het leven van mensen en mogelijk in het eigen leven.

Mogelijkheden ontdekken en omgaan met beperkingen

Ervaringen en belevingen

Mijn glas is leeg, flessen zijn leeg: aan tafel. We hebben niets om te drinken aan tafel. (poppenspel of rollenspel)

Geloofsverhaal, geloofsbeelden, Godsbeelden, Jezusbeelden

Bruiloft te Kana
Jezus deelt

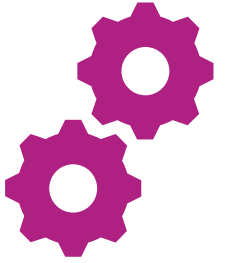
Klasrituelen, feesten en vieringsmomenten

Water delen en gebed

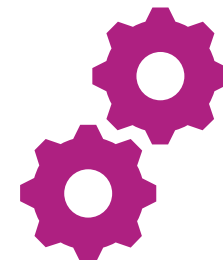
Subthema aanbod RKG

Maria en Jezus op het trouwfeest

Naar Johannes 2, 1-12

Subthema aanbod RKG

Samen aan de feesttafel

- Laat de kinderen iets lekkers meebrengen.
- Zorg voor een gezellige sfeer. Iedereen mag/kan aan tafel en proeven van het lekkers.
- Zorg voor vruchtensap, maak dit samen klaar. Geef iedereen een beetje sap.
- Laat de kinderen ervaren dat iets op is. Komen er reacties? Hoe voelen de kinderen zich?
- **Vertel nu, terwijl jullie samen aan tafel zitten, het Bijbelverhaal.**
- Heb je ook al meegemaakt dat er niet genoeg eten of drinken was op een feest? Hoe kwam dat?
- Hoe zou jij je voelen als je feestviert en er niet genoeg eten of drinken is?
- Wat zou jij zeggen als je water krijgt in plaats van de lekkere drank die je wilde?
- Heb je wijn of lekkere drank nodig om een leuk feest te vieren?
- Hoe zou jij het vinden als er iemand als Jezus kwam die voor je zorgde?
- Hoe zou jij een beetje als 'wijn' kunnen zijn en mensen blij maken op het feest?
- Onze drank is ook op. Is het nog leuk?

Klasritueel, feesten en vieringsmomenten

- Zorg voor kruikjes of flesjes met water, etiketten, potloden.
- Maak groepjes en geef elk groepje een etiket en potloden.
- Laat de kinderen tekenen hoe ze zelf 'wijn' kunnen zijn op het feest. Dit kan door kleine gebaren, door anderen te helpen, door iets vriendelijks te zeggen.
- Bevestig het etiket op een flesje water en plaats de flesjes in de godsdiensthoek.
- Vul de glazen opnieuw met dit 'speciale water'. Hoe voelen de kinderen zich nu? Laat de kinderen vertellen.

Jezus,

Wat een mooi gedekte tafel.

Het is één groot feest.

Maar wat als er iets fout gaat op het feest?

Dat maakt ons dan wel eens boos en verdrietig.

Jezus, Jij was er om voor anderen te zorgen.

Daar wil ik Je voor danken.

Laten we samen toosten op een spetterend feest!

Jezus,
Wat een mooi gedekte tafel.
Het is één groot feest.
Maar wat als er iets fout gaat op het feest?
Dat maakt ons dan wel eens boos en
verdrietig.

Jezus, Jij was er om voor anderen te zorgen.
Daar wil ik Je voor danken.
Laten we samen toosten op een spetterend
feest!

Wat een mooi gedekte tafel.
Het is één groot feest.
Schuijf maar bij,
Samen vieren,
wat fijn, God!
Hier is plaats voor iedereen.

Amen.

Subthema: leerlus

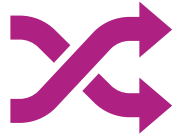

Aardrijkskunde

4.2.1 – Begrippen rond kenmerken van de aarde en atmosfeer

- Verhaal: 'Op reis door de aarde'.
- Kunstactiviteit: collage maken met natuurlijke materialen.
- Bewegingsspel: 'Raad het element'.
- Experiment: wat zinkt of drijft in water?
- **Hoekverrijking**
- Ontdekbakken met zand, water, stenen, lucht.
- Kunsthoeke met natuurlijke materialen.
- Boekenhoek met prentenboeken over aarde en water.
- Sorteerspel foto's landschappen/waterpartijen
- Nabouwen van meer, rivier, eiland, zee in zandtafel

Subthema: leerlus

Wetenschap en techniek

3.6.1 – Relatie oorzaak-gevolg

- Experiment: water wegnemen uit een plant.
- Verhaal: 'Waarom is er geen water?'
- Spel met domino's.
- Waterkringloop nabootsen.
- Rollenspel: 'Wat als de kraan niet werkt?'
- Zinnen maken: Als ik water giet, wordt het zand nat.
- **Hoekverrijking**
- Onderzoekhoek met proefjes.
- Boeken over natuurverschijnselen.
- Techniekhoek met buizen en trechters.
- Zandbak: droog zand+water = modder

Subthema: reflectie

BRAINSTORM

Hoe kunnen we water schoonmaken?

Wat gebeurt er als planten geen water krijgen?

Hoe kunnen we water sparen?

Onderzoeksvragen beantwoorden

subthema: Is water zout of zoet?

Uitwerken subthema

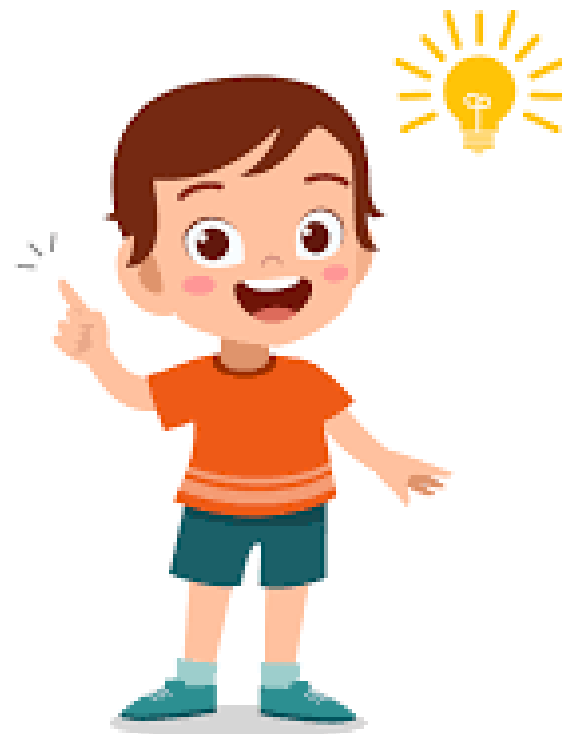
Help, er is geen water!

subthema: Is water zout of zoet?

Bedenk mogelijke denkvragen

Denkopdracht

Themadoelen

Aardrijkskunde

Aardrijkskundige kennis

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

- 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.

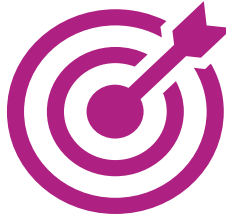
Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

- 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Subdoelen

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

- 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Subdoelen

Wetenschap en techniek

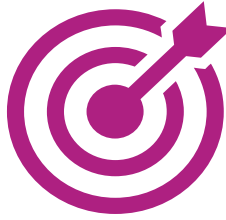
Organismen:

Classificatie van organismen

3.1.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot organismen: de fauna, de zoogdieren, de vogels, de vissen, de insecten, de flora.

3.1.2 De kleuters kunnen:

- organismen beschrijven op basis van waarneembare kenmerken;
- fauna beschrijven op basis van voortplantingswijze.

Subdoelen

Aardrijkskunde:

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

Landschappen: natuurlijke en menselijke aspecten

4.2.2 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot natuurlijke aspecten van landschappen:

- **de reliëfvorm:** de berg, de heuvel, de vallei;
- **de helling:** omhoog, omlaag, steil, zacht;
- **het water:** de oceaan, de zee, het strand, de rivier, de beek, de plas, de vijver;
- **de vegetatie:** de boom, het bos, het gras, het grasland, de weide, het riet, de gazon;
- **de bodem:** vruchtbaar, zanderig, rotsachtig.

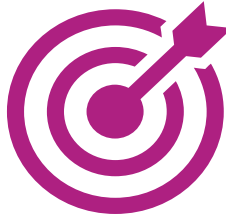
Subdoelen

Aardrijkskunde:

Aardrijkskundige kennis

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer.

4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.

Subdoelen

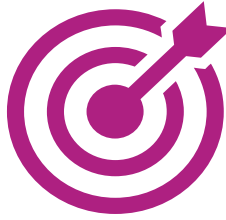
Nederlands

Mondeling taalgebruik

Luisterbegrip

Deze minimumdoelen moeten door de kleuters bereikt worden op populatieniveau.

1.3.4 De kleuters kunnen op een voorgelezen verhaal reageren door voorspellingen te maken, vragen te stellen of verbanden te leggen met hun vakspecifieke kennis en voorkennis.

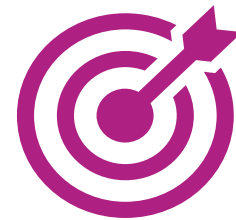
Subdoelen

Taalsysteem en taalgebruik

Woordenschat

Deze minimumdoelen moeten door de kleuters bereikt worden op populatieniveau.

- 1.4.1 De kleuters kunnen basiswoordenschat en eenvoudige betekenisrelaties inzetten met betrekking tot de leefomgeving en de school.
- 1.4.2. De kleuters kunnen aangeboden inhoudelijke en functionele school- en instructietaal inzetten binnen de context van de activiteiten en hun vakspecifieke kennis, voorkennis en ervaring.
- 1.4.3 De kleuters kunnen onder begeleiding hun woordenschat uitbreiden.

Subdoelen

Wetenschap en techniek

Relatie tussen organismen en tussen organismen en omgevingsfactoren in een biotoop

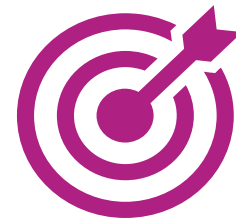
Relatie tussen organismen onderling en hun omgeving

Doel voor de lagere school met een doorvertaling naar het leerplan/kleuter

3.2.4 De leerlingen kennen de betekenis van de stappen binnen de ladder van Lansink: preventie, hergebruik, sorteren, recycleren, verbranden, storten

Mogelijke subdoelen

Rooms-katholieke godsdienst

RKve1. Contact maken met de eigen binnenkant en zich van daaruit laten inspireren voor de keuzes die men maakt. Verschillende vormen van verstillings, meditatie, (christelijk) gebed en bezinning ontdekken.

Verbondenheid met zichzelf ervaren en beleven

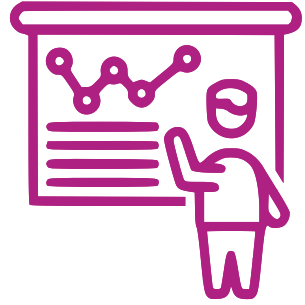
RKve4. Groeien in verbondenheid met natuur en cultuur, ontdekken wat de christelijke scheppingsspiritualiteit betekent in het leven van mensen en mogelijk in het eigen leven.

Verbondenheid met natuur en cultuur ervaren en beleven

RKlg4. Groeien in interlevensbeschouwelijk ontmoeten en samen leven.

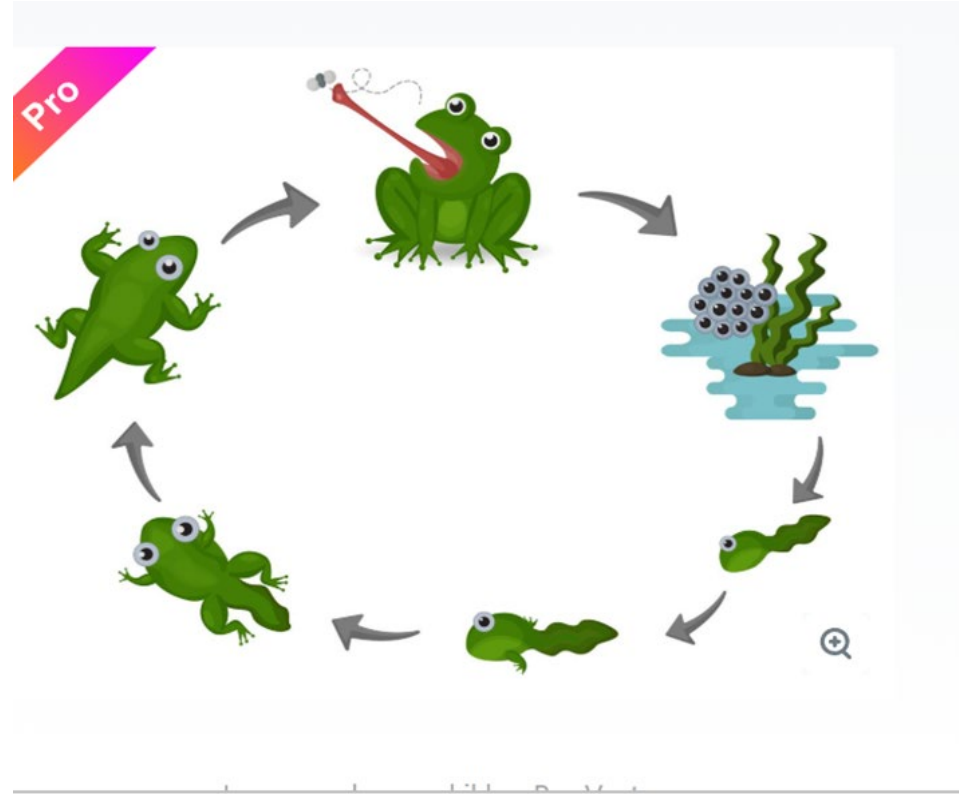
Vertrouwd worden met levensbeschouwelijke verscheidenheid

Subthema: samenhang

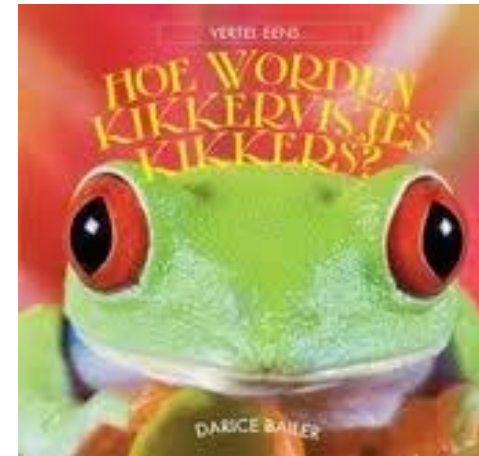
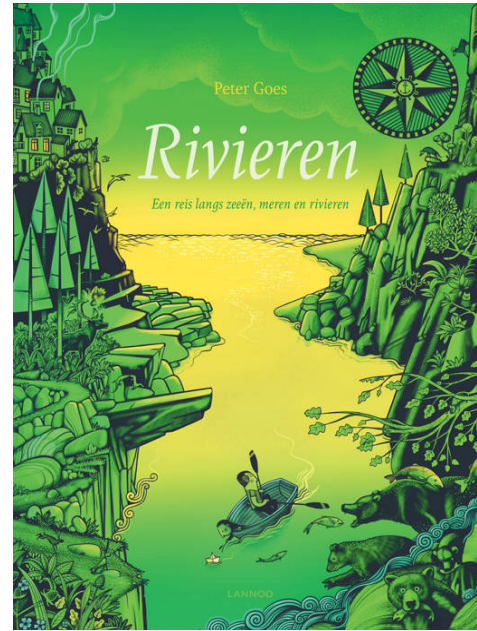
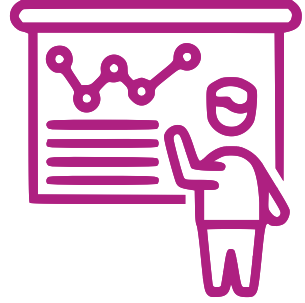

[NoëMi Willems](#) [Hanne Luyten](#)

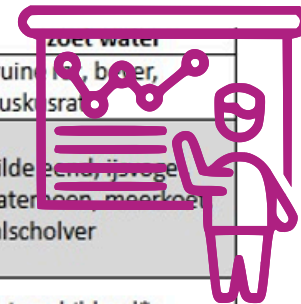
Informatieve boeken

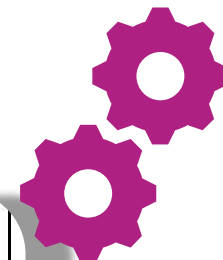
Prentenboeken

		grasland	bos	heide	zee en kust	stadlandschap	agrarisch landschap	zoet water
FAUNA	zoogdieren	haas	eekhoorn, vos, ree, konijn, boommarter	edelhert	zeehond, bruinvis	dwergvleermuis, huismuis	egel, mol, steenmarter	bruine muskratten, boer, muskratten
	vogels	veldleeuwerik, kwikstaart, steenuil	vink, gaai, ekster, buizerd, boomklever, bosuil	nachtzwaluw, roodborttapuit, blauwborst	scholekster, kokmeeuw, zilvermeeuw, grauwe gans, strandplevier	gierzwaluw, koolmees, pimpelmees, huismuis, kauw, slechtvalk, kerkuil, merel, Turkse tortel	torenvalk, ringmus, steenuil, patrijs, kievit, boerenzwaluw	wilde eend, rijkswaterhoop, meerkoekoek, aalscholver
	reptielen		hazelworm	gladde slang, zandhagedis				waterschildpad*
	amfibieën	gewone pad	alpenwatersalamander, vuursalamander	heikikker, rugstreeppad	boomkikker		bruine kikker	groene kikker, gewone pad
	vissen				tong,			snoek, baars, stekelbaars, karper, voorn
	insecten	gele weidemier, bij, sprinkhaan	loopkever, rode bosmier, boomblauwtje	heideblauwtje, vuurjuffer	zandbij	7-stippelig lieveheersbeestje, wesp, atalantavlinder, metselbij, dagpauwoog	koolwitje, honingbij	libel, waterjuffer, geelgerande watertor, ruggenzwemmer
	spinachtigen		kruisspin, hooiwagen	wolfspin				waterspin
	duizendpotigen	miljoenpoot	duizendpoot			duizendpoot, miljoenpoot		
	kreeftachtigen		pissebed		grijze garnaal, zeepok, strandkrab	pissebed		zoetwaterkreeft
andere ongewervelden	regenworm	naaktslak		zeepier, oorkwal, zeester, meshelft, kokkel, zeeappel	huisjesslak	regenworm	zoetwaterspons, zwanemossel	
FLORA	zaadplanten	pinksterbloem, boterbloem, paardenbloem, madeliefje, brandnetel	beuk, eik, tamme kastanje, hazelaar, grove den, spar, lariks, es, esdoorn, paardekastanje, braam, klimop, kamperfoelie, maagdenpalm, daslook, speenkruid	struikhei, dopheide, berk, zonnedauw, pijpestrootje, brem	helmgras, biestarwegras, duindoorn, abeel, zeekraal	herderstasje, vlier, plataan, grote weegbree, straatgras, muurpeper, muurleeuwebek, vlinderstruik, gewone paardenbloem	klaproos, linde, zwarte populier, meidoorn, margriet, sleedoorn	lisdodde, eendenkroos, els, wilg, riet, waterranonkel, waterpest
	sporenplanten		adelaarsvaren, dubbelloof, sterretjesmos	rendiermos		parapluitjesmos, muurmos		blauwalg
SCHIMMELS	schimmels	weidechampignon	vliegenschwam, kastantjeboleet		vals judasoor,			

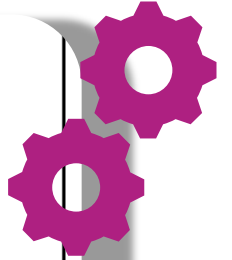

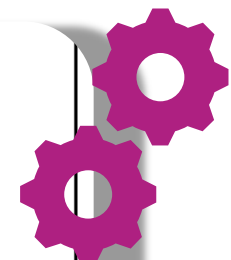
Subthema: aanbod

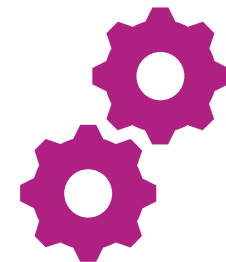
<p>Zoet water (3 activiteiten, peuters)</p> <p>1. Spelen met regenwater (zoet water)</p> <p>Omschrijving: De kinderen spelen met opgevangen regenwater en ontdekken hoe het voelt en stroomt.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Bakken met regenwater• Bekers, lepels, trechters• Plastic diertjes <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hoekenwerk in kleine groepjes	<p>2. Drijven in de waterbak (zoet water)</p> <p>Omschrijving: Kinderen leggen verschillende voorwerpen in een bak met zoet water.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Waterbak met kraantjeswater• Kurk, steentje, blaadje, plastic dop <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none">• Begeleid groepsmoment	<p>3. Water uit de natuur ontdekken (zoet water)</p> <p>Omschrijving: Samen buiten water scheppen uit een plas of beekje (indien mogelijk).</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Emmers• Schepjes• Vergrootglas <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none">• Buitenactiviteit in kleine groep
<p>Zout water (3 activiteiten, peuters)</p> <p>4. Zee in een bak</p> <p>Omschrijving: De leerkracht voegt zout toe aan water, kinderen mogen roeren.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Waterbak• Zout• Lepels• Plastic zee-diertjes	<p>5. Dieren sorteren: zee of niet?</p> <p>Omschrijving: Kinderen sorteren dieren bij zoet of zout water.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Prenten of speelgoed dieren• 2 bakken (zoet / zout)	<p>6. Zout water voelen</p> <p>Omschrijving: Kinderen voelen het verschil tussen gewoon water en zout water.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none">• 2 voelbakken• Handdoekjes

<p>Omschrijving: Onderzoek van diertjes in een vijver of beekje (of via foto's).</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vergrootglazen • Foto's van zoetwaterdieren • Waterbak <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kring + hoekenwerk 	<p>Omschrijving: Kinderen maken vies water weer helderder.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flessen • Zand, steentjes, koffiefilter • Vies water <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kleine groepjes 	<p>Omschrijving: Kinderen meten regenwater en vergelijken hoeveelheden.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regenmeter • Bekers • Grafiek op papier <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klassikaal + individueel
<p>Zout water (3 activiteiten, 4-jarigen)</p> <p>4. Zout water maken</p> <p>Omschrijving: Kinderen voegen zelf zout toe en roeren.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Water • Zout • Lepels • Doorzichtige bekers <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kleine groepjes 	<p>5. Drijven in zout water</p> <p>Omschrijving: Vergelijking drijven in zoet en zout water.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 bakken (zoet/zout) • Ei of aardappel <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begeleid experiment 	<p>6. Zee-ecosysteem bouwen</p> <p>Omschrijving: Kinderen bouwen een zee in een grote bak.</p> <p>Materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grote bak • Zout water • Zand, schelpen, diertjes <p>Organisatievorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groepswerk

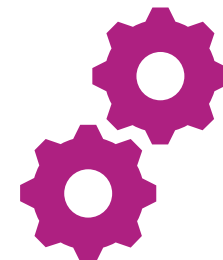

Suggestie uitwerking aanbod RKG

Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema.

Werk de 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen).

Werk 3 activiteiten uit per week.

RKve4. Groeien in verbondenheid met natuur en cultuur, ontdekken wat de christelijke scheppingsspiritualiteit betekent in het leven van mensen en mogelijk in het eigen leven.

Verbondenheid met natuur en cultuur ervaren en beleven

Ervaringen en belevingen

Op stap naar de rivier, de zee, het aquarium, de sloot.
Spelen in plassen.
Watermuziek
Prentenboek: what a wonderful world (lied en boek)

**Geloofsverhaal, geloofsbeelden,
Godsbeelden, Jezusbeelden**

Scheppingsverhaal
Jezus geniet van de natuur

**Klasrituelen, feesten
en vieringsmomenten**

Ritueel met water en zand.
Drijfkaarsje zetten op water.
Watermuziek

Subthema aanbod RKG

God vond dat het nog leeg en stil was op de aarde.

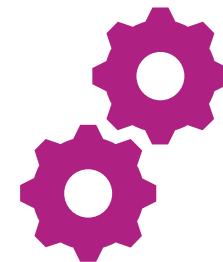
Toen zei Hij:

– Er moeten vissen en nog veel andere dieren zijn in de zee. In de lucht moeten veel vogels en andere dieren vliegen.

Zo gebeurde het.

In het water leefden een heleboel grote en kleine dieren.

In de lucht vlogen vogels, vlinders in alle kleuren en nog veel andere vliegende dieren. En God zag dat het goed was. Dat was de vijfde dag.

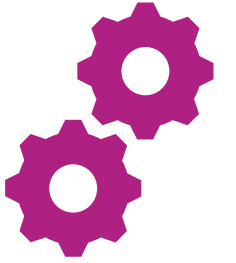
Gebed

Lieve God,

Ik heb een neus om te ruiken,
ogen om te kijken,
handen om te voelen,
voeten om op stap te gaan,
een mond om te proeven ...

Zo kan ik de natuur volop ontdekken
en vol bewondering staan voor al het
mooie om ons heen.

Subthema aanbod RKG

Waw!

Kijk eens ...,

voel eens ...,

ruik eens ...,

luister eens ...

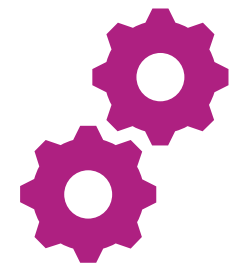
God,

Dank Je wel,

we genieten van de mooie dingen

om ons heen.

Subthema: leerlus

<https://seafirstkids.nl/info-hoek/problemen-van-de-zee/plastic-soep/>

Subthema: reflectie

BRAINSTORM

Uitwerken subthema

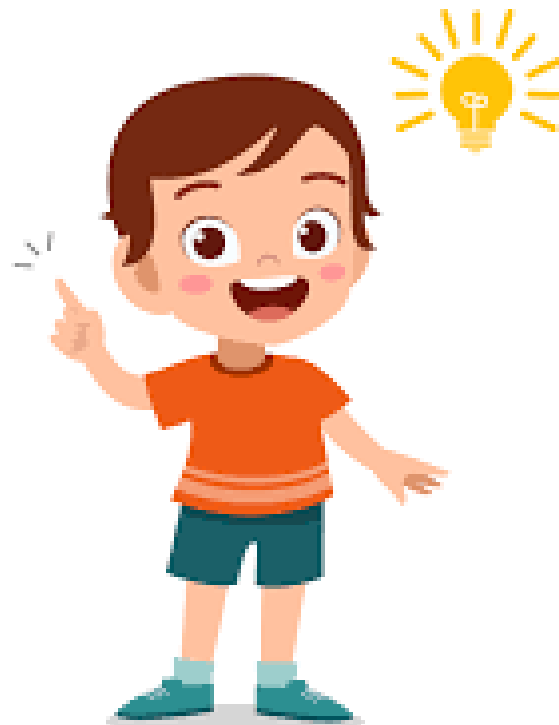
Brainstorm subthema

subthema: Is water zout of zoet?

Bedenk mogelijke denkvragen

Themadoelen

Aardrijkskunde

Aardrijkskundige kennis

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

- 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

- 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

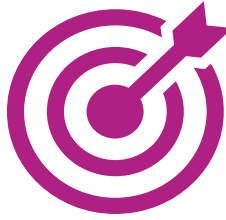
Subdoelen

Attitudes

Persoonsvormende en socialiserende vaardigheden

Gezonde levensstijl

9.1.4 De kleuters kunnen basis hygiëneregels uitvoeren.

Attitudes

Leren Leren

9.2.3 De kleuters kunnen metacognitieve strategieën inzetten:

- doelen stellen en een plan opmaken;
- een leeractiviteit stapsgewijs uitvoeren en monitoren;
 - het resultaat van een leeractiviteit evalueren en erover reflecteren.

Subdoelen

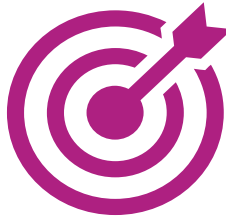
Nederlands

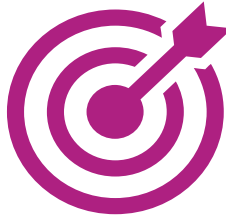
Lezen

Tekstbegrip

1.1.7. De kleuters kunnen expliciete verbanden binnen een tekst verwoorden: oorzaak, gevolg, probleem en oplossing

1.1.8 De kleuters kunnen verbanden leggen tussen voorgelezen teksten en hun vakspecifieke kennis en voorkennis

Subdoelen

Wiskunde

Getallenkennis

Dit minimumdoel moet door de kleuters bereikt worden op populatieniveau

Natuurlijke getallen

2.1.1 De kleuters kennen de telrij van 0 tot en met 20 (akoestisch tellen)

Tijdstip en tijdsduur

2.3.17 De kleuters kennen de volgende begrippen: lang, kort

2.3.21 De kleuters kunnen de duur van een activiteit meten met een meetinstrument.

Subdoelen

Wetenschap en techniek

Menselijk lichaam

Fysieke functies van de mens

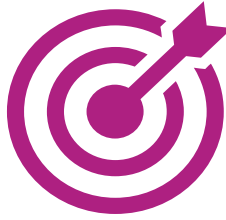
3.3.1 De kleuters kennen de volgend begrippen: . . . ruiken en voelen

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

3.6.2 De kleuters kunnen aangeleerde woordenschat inzetten om te redeneren over een wetenschappelijke vraag.

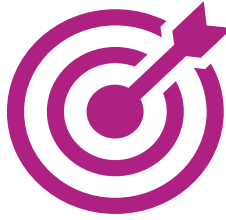
Subdoelen

Geschiedenis

Kennis van geschiedenis

Historisch redeneren

5.2.2 De kleuters kunnen enkele veranderingen tussen verleden en heden opnoemen.

Mogelijke subdoelen RKG

Rooms-katholieke godsdienst

RKve1. Contact maken met de eigen binnenkant en zich van daaruit laten inspireren voor de keuzes die men maakt. Verschillende vormen van verstillig, meditatie, (christelijk) gebed en bezinning ontdekken.

Verbondenheid met zichzelf ervaren en beleven

RKve2. Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door de andere. Zich laten inspireren door de wijze waarop Jezus met anderen omgaat en oproept tot 'verandering'.

Verbondenheid met anderen ervaren en beleven

RKIg4. Groeien in interlevensbeschouwelijk ontmoeten en samen leven.

Vertrouwd worden met levensbeschouwelijke verscheidenheid

Subthema: Samenhang

**Mijn handen
zijn vuil!**

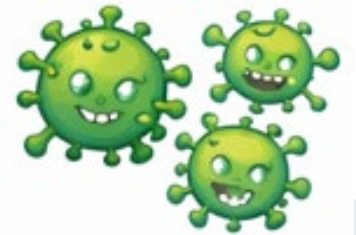

**Hoe worden
mijn handen
proper?**

**Hoe wordt
water sop?**

**Van vieze handen
kan je ziek worden!**

Onderzoeksvragen van het subthema

Aan de slag

THEMADOELEN	Aardrijkskunde Aardrijkskundige kennis Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.	
	Wetenschap en techniek Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen Onderzoekende houding 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.	
SUBDOELEN 'Het water wordt sop'	Attitudes Persoonsvormende en socialiserende vaardigheden Gezonde levensstijl 9.1.4 De kleuters kunnen basis hygiëneregels uitvoeren.	
	Attitudes Leren Leren 9.2.3 De kleuters kunnen metacognitieve strategieën inzetten: - doelen stellen en een plan opmaken; - een leeractiviteit stapsgewijs uitvoeren en monitoren; - het resultaat van een leeractiviteit evalueren en erover reflecteren.	
	Nederlands Lezen Tekstbegrip 1.1.7 De kleuters kunnen expliciete verbanden binnen een tekst verwoorden: oorzaak, gevolg, probleem en oplossing 1.1.8 De kleuters kunnen verbanden leggen tussen voorgelezen teksten en hun vakspecifieke kennis en voorkennis	
	Wiskunde Getallenkennis Dit minimumdoel moet door de kleuters bereikt worden op populatieniveau Natuurlijke getallen 2.1.1 De kleuters kennen de telrij van 0 tot en met 20 (akoestisch tellen)	
	Wiskunde Tijdstip en tijdsduur 2.3.17 De kleuters kennen de volgende begrippen: lang, kort 2.3.21 De kleuters kunnen de duur van een activiteit meten met een meetinstrument.	
Wetenschap en techniek Menselijk lichaam Functie van de mens		

Aan de slag

Rooms-katholieke
godsdienst

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

<p>Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema.</p> <p>Werk de 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen).</p> <p>Werk 3 activiteiten uit per week.</p>	<p> <i>Kies één subdoel en werk verder uit!</i></p> <p>RKve1. Contact maken met de eigen binnenkant en zich van daaruit laten inspireren voor de keuzes die men maakt. Verschillende vormen van verstillig, meditatie, (christelijk) gebed en bezinning ontdekken.</p> <p>Verbondenheid met zichzelf ervaren en beleven</p> <p>RKve2. Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door de andere. Zich laten inspireren door de wijze waarop Jezus met anderen omgaat en oproept tot 'verandering'.</p> <p>Verbondenheid met anderen ervaren en beleven</p> <p>RKlg4. Groeien in interlevensbeschouwelijk ontmoeten en samen leven.</p> <p>Vertrouwd worden met levensbeschouwelijke verscheidenheid</p>
<p>Ervaringen en belevingen (Welke gewone activiteit kan je doen in de klas?)</p>	
<p>Geloofsverhalen, geloofsbeelden, Godsbeelden, Jezusbeelden (Waar leg je hier de nadruk op?)</p>	
<p>Klasritueel, feesten, vieringsmomenten (Welk ritueel kan je kiezen, welk gebed kan je koppelen?)</p>	

Subthema: Aanbod

Activiteiten

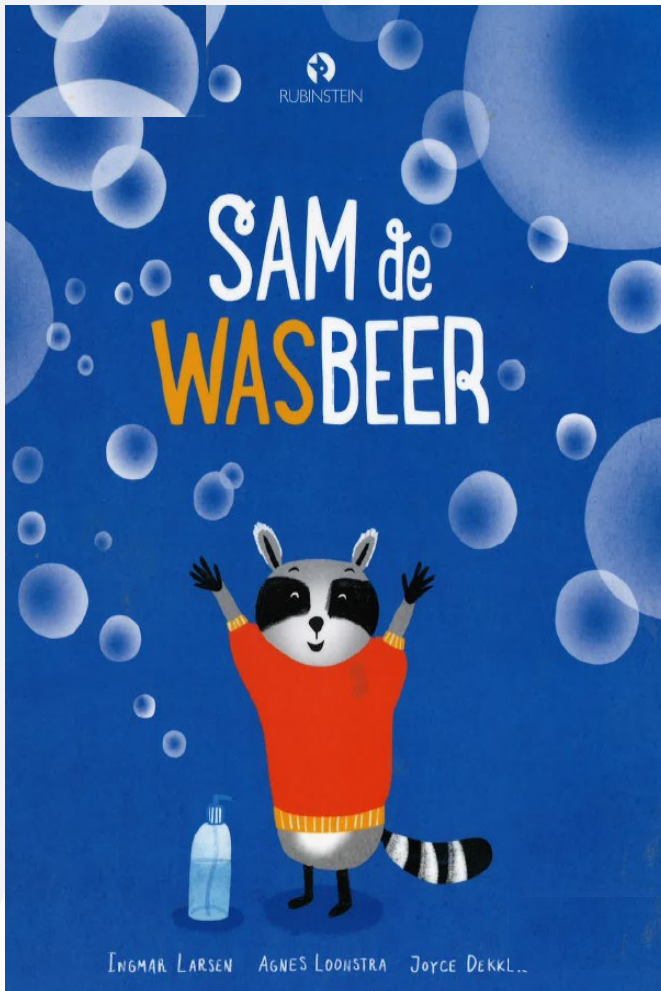
Sam de wasbeer zelf zeep maken
verschillende soorten zeep uitproberen
Wat als we niezen

handen wassen
onderzoeken: is vuil echt 'vuil'?

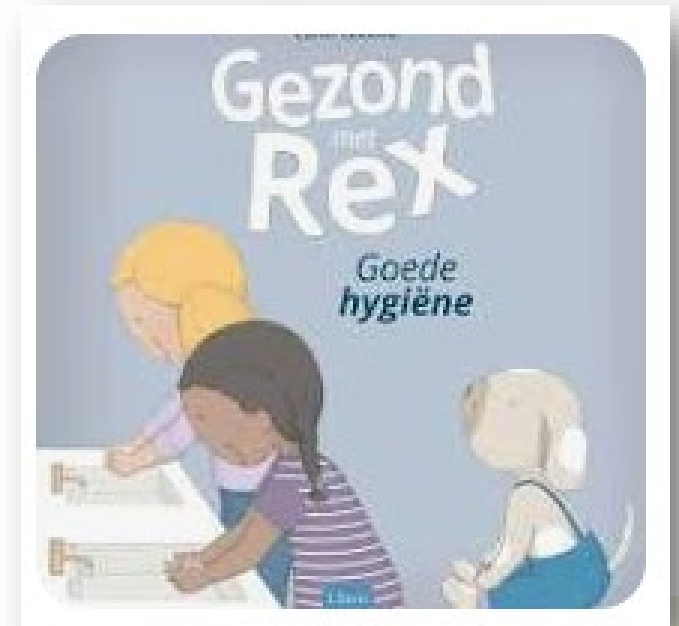
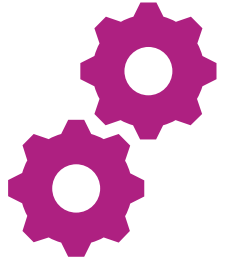
tijd en handen wassen
nagelborsteltjes
op zoek naar handen-wassen-plaatsen op school

Subthema: Aanbod prentenboek in de kijker

Woordenschat uit het boek:
vies, ruiken, niezen, de elleboog,
stinken, de zeep, viezigheid,
een zeppompje, boenen, de
wasbeer, wassen, gezond, ziek,
schoon

Subthema: Aanbod prentenboeken

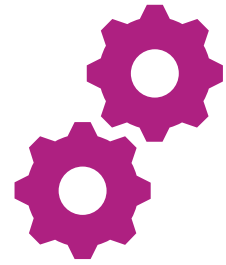
Subthema: Aanbod

Impressie: hoe worden mijn handen proper?

Bron: https://www.youtube.com/watch?v=xohp_aChcko

Subthema: Aanbod

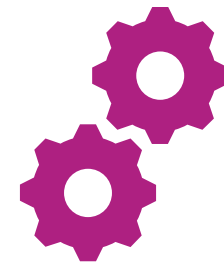
<https://huisvanalijn.be/nl/collectie-item/gezond-proper-en-mooi>

Subthema: Aanbod

hoeken

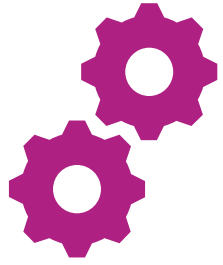

Zelf kneedzeep maken

koud of warm water

Subthema: Aanbod materialen

Handige hans (wanneer
handjes wassen?)

Handige hans (hoe handjes
wassen?)

<https://www.departementzorg.be/nl/handige-hans>

Activeer de timer door op de bubbels te drukken, neem 3 seconden de tijd om je handen in te schuimen en wrijf vervolgens gedurende 20 seconden terwijl de timer brandt. Luister naar het piepje dat aangeeft wanneer je je handen mag afspoelen.

<https://www.instagram.com/reels/DQP6XGd22/>

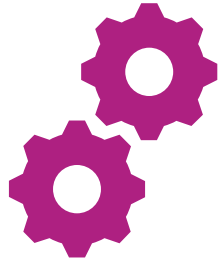
Wat gebeurt er als ik nies?

Bacteriën op je handen

<https://curiokids.net/nl/bacterien-op-je-handen/>

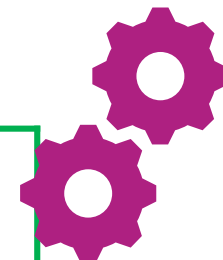
Subthema: Aanbod

Sop en schuim maken

Suggestie uitwerking aanbod RKG

Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema.

Werk de 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen).

Werk 3 activiteiten uit per week.

RKve2. Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door de andere. Zich laten inspireren door de wijze waarop Jezus met anderen omgaat en oproept tot 'verandering'.

Verbondenheid met anderen ervaren en beleven

RKlg4. Groeien in interlevensbeschouwelijk ontmoeten en samen leven.

Vertrouwd worden met levensbeschouwelijke verscheidenheid

Ervaringen en belevingen

Handen en voeten wassen met elkaar.

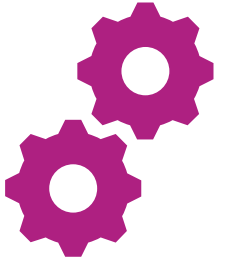
**Geloofsverhaal, geloofsbeelden,
Godsbeelden, Jezusbeelden**

Jezus wast de voeten van zijn vrienden.
Jezus zorgt voor anderen.
Het doopsel van Jezus (doopritueel)

**Klasrituelen, feesten
en vieringsmomenten**

Ontmoetingsritueel: water over de handen/zalven
Meezeggebed: handen

Subthema aanbod RKG

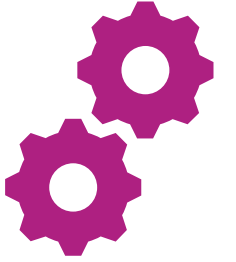
Voor ze aan tafel gaan, wassen ze hun voeten.
Jezus doet dit bij zijn vrienden.
'Ik ben er om jullie te helpen', zegt Hij.

Subthema aanbod RKG

Doopsel van Jezus

Subthema aanbod RKG

God,

Dit water is helder
en schoon.

Ik kan het horen,
zien en voelen

Dank U voor het water
dat onze handen wast
(handen onder water en wrijven)

Dank U voor onze handen
die kunnen helpen
bij anderen
*(water gieten bij anderen en
helpen)*

Subthema: Leerlus

Aardrijkskunde

4.2.1 – Begrippen rond kenmerken van de aarde en atmosfeer

Ervaringen opdoen en experimenteren met 'water'

- Handen vuil maken en wassen met water, daarna met water en zeep
- Hebben we water nodig om vuil weg te krijgen

Wetenschap en techniek

3.6.1 – Relatie oorzaak-gevolg

OORZAAK	GEVOLG
Zeep gebruiken	Handen worden proper
Niet wassen	Microben blijven
Wrijven/schrobben	Vuil gaat weg
Water met zeep of Water met (olie)zeep	Schuim Er is geen schuim

Subthema: reflectie

Onderzoeksvragen beantwoorden

Uitwerken: Subthema

Brainstorm subthema

Help, er is geen water!

subthema: Is water zout of zoet?

Het ritme van de regen!

BRAINSTORM

Thema doelen

Aardrijkskunde

Aardrijkskundige kennis

Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer

4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Subdoelen

Wiskunde

Meten en Metend rekenen

Lengte – oppervlakte – inhoud/volume

2.3.4 De kleuters kennen de volgende begrippen: (bijna) vol, (bijna) leeg, voller, meer, minder,

2.3.6 De kleuters kunnen lengte en inhoud kwantitatief: meten met natuurlijke maten.

Meetkunde

Meetkundige transformaties

2.4.13 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Subdoelen

Nederlands

Taalsysteem en taalgebruik

Woordenschat **Deze minimumdoelen moeten door de kleuters bereikt worden op populatieniveau.**

1.4.2 De kleuters kunnen aangeboden inhoudelijke en functionele school- en instructietaal inzetten binnen de context van de activiteiten en hun vakspecifieke kennis, voorkennis en ervaring.

1.4.3 De kleuters kunnen onder begeleiding hun woordenschat uitbreiden.

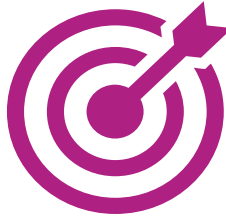
Mondeling taalgebruik

Spreken, presenteren en vertellen

1.3.7 De kleuters kunnen gedachten en gebeurtenissen formuleren met een aanzet tot volgorde, en tonen hierbij een aanzet tot het gebruik van structuuraanduiders (verwijs-, verbindings- en signaalwoorden).

1.3.8 De kleuters kunnen in een vertrouwde omgeving over een zelfgekozen onderwerp vertellen.

Subdoelen

Wetenschap en techniek

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

3.6.2 De kleuters kunnen proberen een passend antwoord op een technische vraag te vinden.

Ontwerpend leren

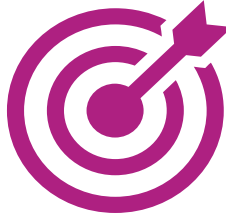
3.6.3 De kleuters weten dat voorwerpen en materialen een functie hebben en ontworpen zijn om een probleem op te lossen.

Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen

Onderzoekende houding

3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.

Subdoelen

Aardrijkskunde

Aardrijkskundige kennis

Landschappen: natuurlijke en menselijke aspecten

4.2.2 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot natuurlijke aspecten van landschappen:

- de reliëfvorm: de berg, de heuvel, de vallei;
- het water: de oceaan, de zee, het strand, de rivier, de beek, de plas, de vijver

Subdoelen

Muzische vorming

6.2 MUZIEK

Bouwstenen

- 6.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen: kort, lang, hoog, laag, snel, langzaam, hard, zacht, klank, toon, de zanger(es), de muzikant het instrument.
- 6.2.2 De kleuter kunnen patronen van lange en korte geluiden onderscheiden.
- 6.2.3 De kleuters kunnen snelle en langzame ritmische en melodische patronen onderscheiden.

Subdoelen

Attitudes

Leren leren

9.2.1 De kleuters kunnen zich in een eenvoudige taal uitdrukken over leren.

9.2.2 De kleuters kunnen door de leerkracht gemodelleerde cognitieve leerstrategieën met ondersteuning inzetten om informatie te verwerken. (denken, weten, vergeten)

Bepaal welke subdoelen je zichtbaar zal maken voor de leerlingen.

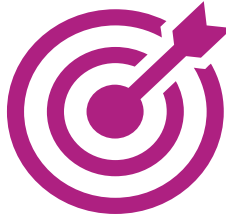
Doelen zichtbaar maken

Ik ken de begrippen: de zee, de oceaan, de vijver en de plas.

Ik ken de volgende begrippen: vol, bijna vol, halfvol, bijna leeg

Mogelijke subdoelen RKG

Rooms-katholieke godsdienst

RKvm1. Zich bemind weten zoals men is, vertrouwwol openstaan voor de toekomst, in ontmoeting treden met het christelijk geloven in een liefhebbende God.

Basisvertrouwen ervaren en ontwikkelen

RKve1. Contact maken met de eigen binnenkant en zich van daaruit laten inspireren voor de keuzes die men maakt. Verschillende vormen van verstillings, meditatie, (christelijk) gebed en bezinning ontdekken.

Verbondenheid met zichzelf ervaren en beleven

RKve4. Groeien in verbondenheid met natuur en cultuur, ontdekken wat de christelijke scheppingsspiritualiteit betekent in het leven van mensen en mogelijk in het eigen leven.

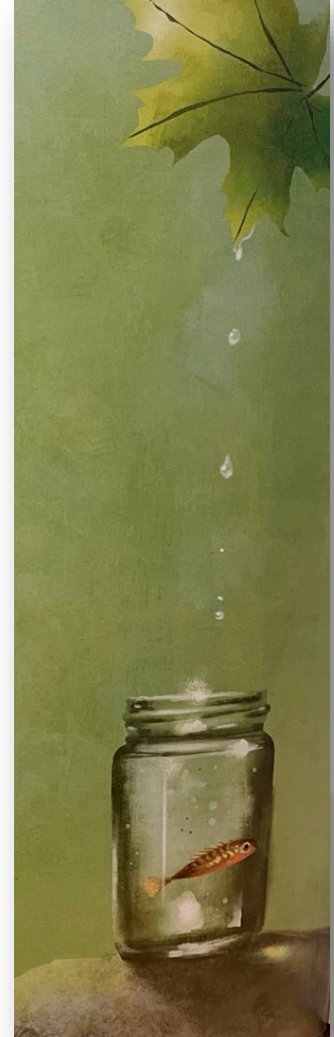
Verbondenheid met natuur en cultuur ervaren en beleven

Subthema: betekenisvolle intro van het thema

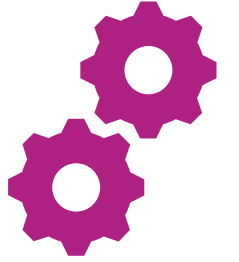

- Het geluid van de regen met lichaamsinstrumenten
<https://youtu.be/29qaN0M0o0s?list=RD29qaN0M0o0s>
- Een luistervraag aanreiken: Welke weg legt het water uit Isaac zijn potje af?
- Voorlezen van het verhaal met aansluitend beantwoorden van de luistervraag.

Bron: Prentenboek: The Rhythm of the Rain

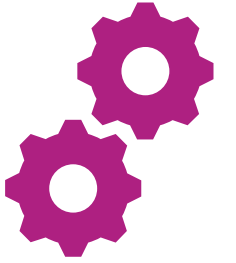
Subthema: woordenschat

- **Te kennen begrippen:** (gevonden in de gekozen doelen)
het land - het water - de lucht - de grot - de rots - het zand - (bijna) vol - (bijna) leeg – leger – voller – meer – minder - de berg - de heuvel - de vallei - de oceaan - de zee - de vijver - de rivier - de plas – kort - lang - snel – langzaam – hard - zacht.
- **Richtinggevende woordenschat:** (breder dan de gekozen doelen)
stromen - de helling - de waterval - kronkelen – het ritme

Het ritme van de regen

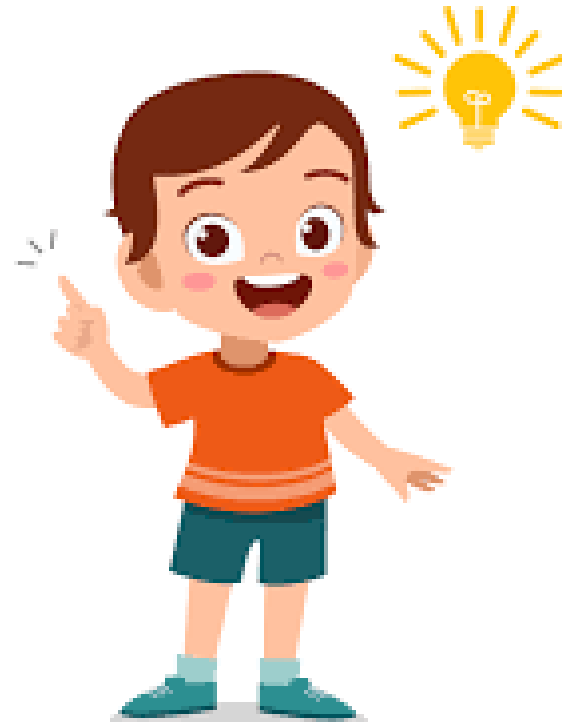
Grahame Baker-Smith

<https://youtu.be/QuFVyiTZfmU>

[The Rhythm of the Rain](#)

Bedenk mogelijke denkvragen

Subthema: samenhang

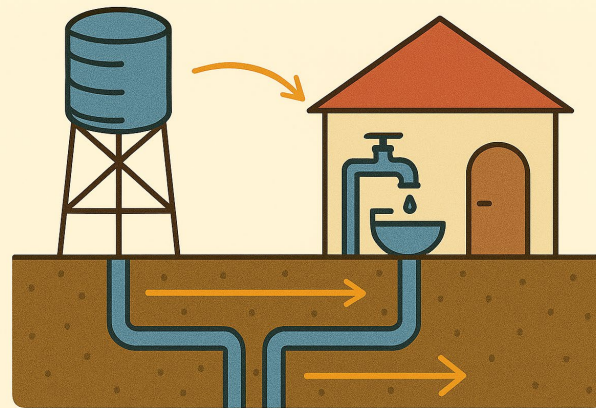
Waar komt water vandaan?

Waar gaat de regen naartoe?

Hoe komt het water in een huis?

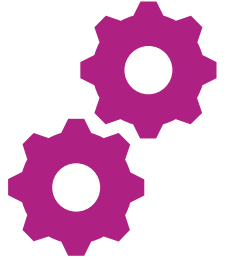
Onderzoeksvragen

Aan de slag

		
Themadoelen	Aardrijkskunde Aardrijkskundige kennis Kenmerken van de aarde en haar atmosfeer 4.2.1 De kleuters kennen de volgende begrippen met betrekking tot kenmerken van de aarde en haar atmosfeer: het land, het water, de lucht, de rots, de grot, het zand.	
	Wetenschap en techniek Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen Onderzoekende houding 3.6.1 De kleuters kennen de relatie tussen oorzaak en gevolg.	
Subdoelen	Aardrijkskunde: Topografie Topografisch referentiekader 4.1.1 De kleuters kennen de naam van: <ul style="list-style-type: none"> • België; • een plaatselijke rivier; • de rivier de Nijl. 	
	Aardrijkskunde: Topografie Topografisch referentiekader 4.1.2 De kleuters kunnen water, land en de polen op de wereldbol aanduiden.	
	Wiskunde Metten en metend rekenen Lengte - oppervlakte - inhoud/volume 2.3.4 De kleuters kennen de volgende begrippen: <ul style="list-style-type: none"> • (even) lang, kort, hoog, laag, ver, dichtbij, breed, smal, dik, dun, diep, groot, klein, (bijna) vol, (bijna) leeg, veel, weinig; • langer, korter, hoger, lager, verder, dichtter, breder, smaller, dikker, dunner, dieper, groter, kleiner, leger, voller, meer, minder; • langste, kortste, hoogste, laagste, dikste, dunste, diepste, grootste, kleinste, meeste, minste." 	
	Eigenschappen van materie 3.4.1 De kleuters kunnen materie sorteren op basis van waarneembare eigenschappen. Systematische en methodische benadering van wetenschappelijke en technologische problemen	

Subthema: aanbod

Regenlaarzen aan? Een emmer met regenwater mee?
Schrijfgerief bij? Dan zijn jullie helemaal klaar voor dit
wateronderzoek!

- Waar zie je water op de speelplaats? Welk water vind je
allemaal op de speelplaats? Is er een vijver, een poel,
een ander plekje waar altijd water in staat, ...?

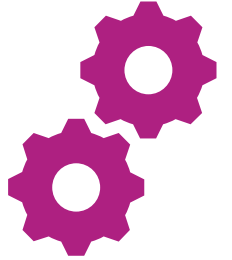
TIP

MAAK
GEWOON JE
EIGEN FOTO'S!

Teken

Subthema: aanbod

Jas en schoenen aan? Emmer met regenwater mee?
Chronometer bij de hand?

Giet de emmer leeg op verschillende ondergronden.
Waar dringt het water het snelst in de bodem?
Hoe komt dat denk je?

op (beton) tegels

In het gras

onder een boom

In de klezels

op het dak

tussen de struiken

Vraag:

Welke ondergrond is het meest doorlaatbaar? En welke het minst?
Plaats in volgorde van meest doorlaatbaar tot minst doorlaatbaar.

- Zie je veel grijs op de speelplaats? Welk grijs zie je allemaal op de speelplaats? Zijn er veel tegels, beton, bakstenen, ...? Waar zie je buizen of gootjes waar het water van de regen in wegloopt?

- Als het regent, waar blijven de plassen dan staan?
- Loopt het water naar het groen? Naar welk groen?
- Loopt het water naar het grijs? Loopt het weg naar de gootjes?
- Wat is het laagste punt van de speelplaats? Hoe weet je dit?

Subthema: aanbod

<https://water-detective.net/topics/rivers-with-high-self-purification-lesson-1/importance-of-wetlands-and-forest/>

5. HET WATER IN MIJN WIJK

DOELSTELLINGEN

- Zich bewust worden van de complexiteit van het waterleidingnet en van het rioolnet.
- Zich bewust worden van het vele water dat onder onze voeten stroomt.

AANPAK

Eropuit trekken in de buurt van de school en uitkijken naar aanwijzingen die duiden op de aanwezigheid van water.

VERLOOP

1. Eropuit trekken in de buurt van de school en uitkijken naar aanwijzingen die duiden op de aanwezigheid van water. Foto's maken.
2. Terugkeren naar de klas en de foto's projecteren voor de hele klas.
3. Discussie in de klas over wat deze aanwijzingen betekenen en waarvoor ze dienen.
4. De foto's op de volgende pagina bekijken en vergelijken met de foto's van de klas. Eronder schrijven wat erop staat en waarvoor het dient

Uitleg

Opgelet: er zijn twee volledig aparte netten: het rioolnet en het waterleidingnet. Het rioolnet loopt onder alle Brusselse straten. Daarom liggen de riooldeksels gewoonlijk in het midden

van de straat. Verwar ze niet met de deksels van het drinkwaterleidingnet die gewoonlijk op het voetpad, dichtbij de woningen liggen.

De riooldeksels

Individueel deksel van het waterleidingnet

Brandkraan

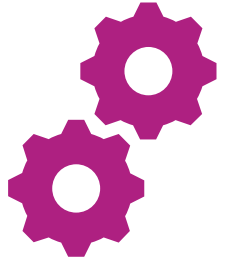
Collectief deksel van het waterleidingnet

De rioolkolken die het afvloeiende regenwater opvangen

De dakgoten met regenpijp die het water naar de straat voeren waar het in de rioolkolken loopt

<https://www.wereldwaterdagatschool.be/niveau-1>

Subthema: aanbod

<https://frugalfun4boys.com/water-filter-science-experiment/>

<https://www.youtube.com/shorts/SchLj89t-9Y>

Water van de wolven, water voor mijn planten

Maak een regenmeter/ pluviometer (vanaf 4 jaar)

Dit heb ik nodig
Om te knutselen:

- plastic fles van 0,5 liter
- plakband
- schaar
- alcoholstift of andere onuitwisbare stift
- plastificeerfolie
- blad papier
- waterbestendige lijm

Wil je weten hoeveel regen er valt? De regenmeter is een instrument dat gebruikt wordt om de hoeveelheid water te meten die tijdens een regen-, sneeuw- of hagelbui valt. Het is een perfecte activiteit als het regent en je thuis zit! Een mooie manier om de waarde van regen te meten.

Hoe ga je te werk?

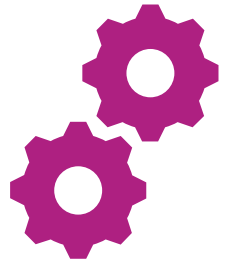
1. Snij de bovenkant van de plasticen fles. Vraag hulp aan een volwassene. Draai het afgesneden deel om en plaats het op de fles.
2. Knip 4 stukjes papier van het blad af.
3. Teken op deze papierstukken de vier wolpjes:
Een wolk zonder druppel, een wolk met 3 druppels, een wolk met 6 druppels, een wolk met 12 druppels.
4. Maak de getekende wolpjes waterbestendig door ze te plastificeren met plakband of te lamineren. Vraag hierbij hulp aan een volwassene.
5. Plak de wolpjes op de afgesneden fles met waterbestendige lijm. De wolk zonder druppel helemaal beneden, dan die met 3 druppels, en dan die met 6. Als laatste plak je de wolk met 12 druppels.
6. Plaats de pluviometer buiten: onder een boom, naast de boom, op een terras of balkon. Probeer de pluviometer bij elke regenbui op een ander plekje. Bij welke plek vang je het meeste water op? Schrijf je resultaat op een papier: zo maak je je eigen onderzoekje!

Let op!
Vergeet niet om na elke meting, de pluviometer leeg te maken.

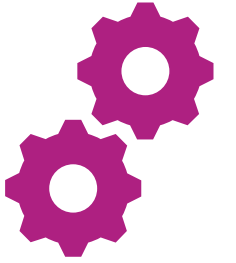
Join For Water Gezinsbond

<https://waterchallenge.be/wp-content/uploads/2022/11/ouder-kind-fiche-pluviometer-maken-v3-print.pdf>

Bron foto's: Pinterest

Subthema: aanbod

Een Spetterende reis!

Neem je kleuters in de leeshoek en vertel hen het verhaal over 'hoe ons water wordt gezuiverd'. De tekeningen print je op A3-papier, voor het beste resultaat. Bij elke tekening hoort een rijmpje en geven we je enkele suggesties om het verhaal interactief te maken.

Veel plezier!

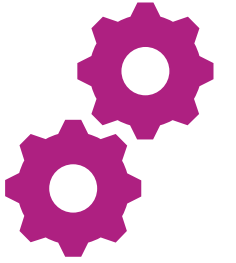

Interactie

Het verhaal heet "Een Spetterende reis". We maken kennis met Spetter.

- Waarover denk je dat het verhaal gaat?
- Wat zou een spetterende reis kunnen zijn?

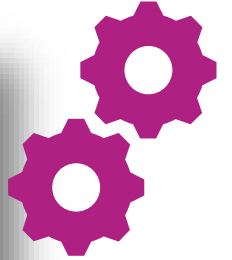
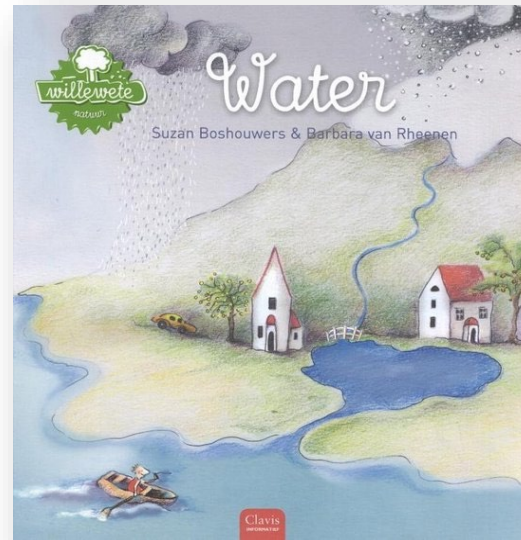
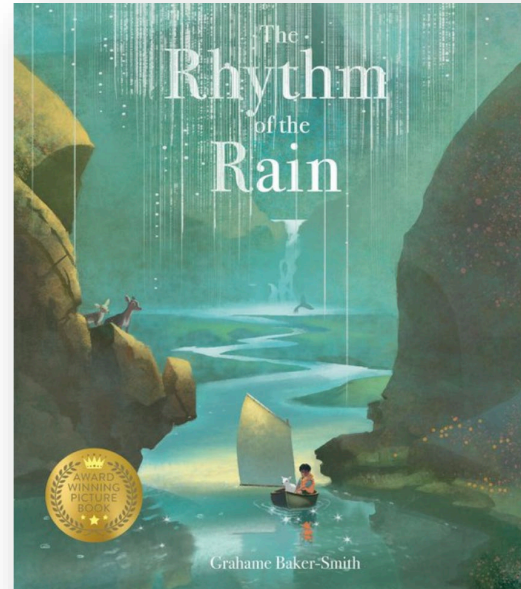
Subthema: aanbod – prentenboeken

Bron foto's: Pinterest

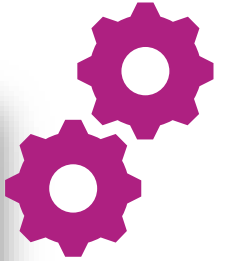
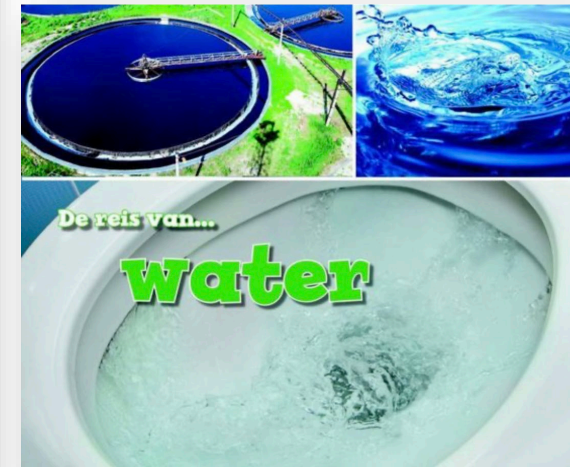
Prentenboeken

- [The Rhythm of the Rain](#)
- [Het weer](#)
- [Willewete – water](#)
- [Drup](#)

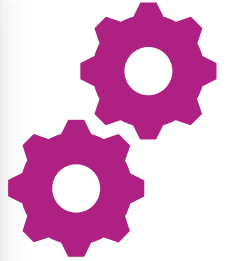
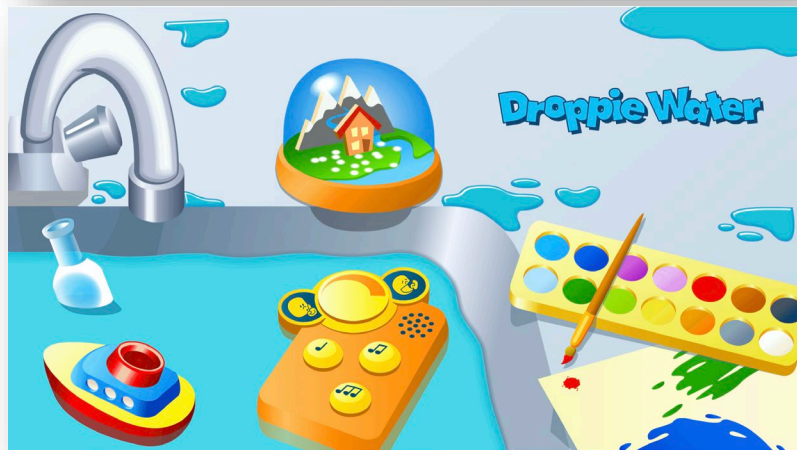
Prentenboeken

- [De reis van... water](#)
- [Allemaal water](#)
- [Het meer verdwijnt](#)
- [Het grote boek over water](#)

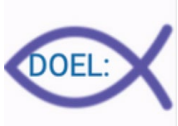

Filmpjes

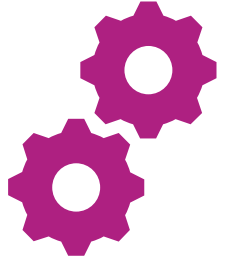
- [Waar komt regen vandaan?](#)
- [Het regent](#)
- [Droppie water](#)

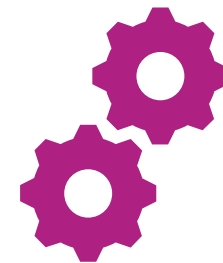
Suggestie uitwerking aanbod RKG

<p>Voor RKG selecteer je 1 subdoel per subthema.</p> <p>Werk de 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen).</p> <p>Werk 3 activiteiten uit per week.</p>	 <p>RKvm1. Zich bemind weten zoals men is, vertrouwwol openstaan voor de toekomst, in ontmoeting treden met het christelijk geloven in een liefhebbende God.</p> <p>Basisvertrouwen ervaren en ontwikkelen</p>
<p>Ervaringen en belevingen</p>	<p>Regen en storm nabootsen, met muziek, geluiden, doeken Regen en woelig water opwekken in een waterbak</p>
<p>Geloofsverhaal, geloofsbeelden, Godsbeelden, Jezusbeelden</p>	<p>Storm op het meer Jezus maakt je rustig Ark van Noah</p>
<p>Klasrituelen, feesten en vieringsmomenten</p>	<p>Bootje zetten op een waterteil Samen onder een regenboogparaplu Stiltebeleving: luisteren naar de regen</p>

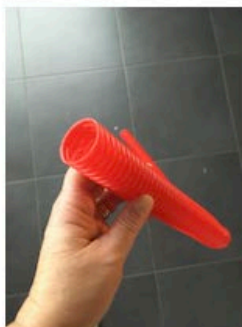
Subthema aanbod RKG

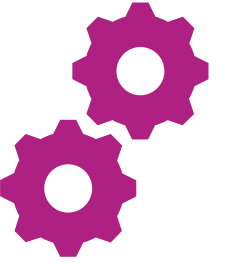

Subthema aanbod RKG

Werken met muziekinstrumenten ter ondersteuning van Bijbelverhalen

Subthema: leerlus

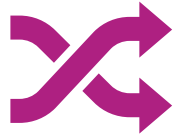
Aardrijkskunde

4.2.1 – Begrippen rond kenmerken van de aarde en atmosfeer

- Verhaal: 'Het ritme van de regen'.
- Muzische activiteit: Met lichaamsinstrumenten regen nabootsen.
- Impressie: Wandeling in het dorp, waar blijft het water?
- Experiment: Welke ondergrond is waterdoorlatend en op welke oppervlakte blijft het water staan
- Woordenschat: woordtrap
- **Hoekverrijking**
- Ontdekbakken met zand, water, stenen, lucht.
- Boekenhoek met prentenboeken over aarde en water.
- Zandtafel: Nabouwen van landschap met stroom, rivier water
- Experimenteerwand: water

Subthema: leerlus

<https://www.sparklebox.co.uk/6021-6030/sb6027.html>

Wetenschap en techniek

3.6.1 – Relatie oorzaak-gevolg

- Experiment: waterleiding maken.
- Verhaal: Kamishibai: 'Spetter'.
- Uitbeelden: doewoorden
- Experiment: Waterkringloop nabootsen

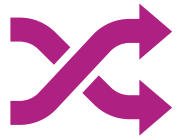
- **Hoekverrijking**
- Onderzoekhoek met proefjes.
- Boeken over natuurverschijnselen.
- Techniekhoek met buizen en trechters – Aqua-Play
- Nieuwe hoek: weerstation

Bron foto's: Pinterest

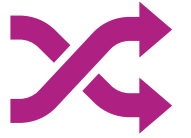
Subthema: leerlus

<https://www.proefjes.nl/categorie/water>

<https://youtu.be/NANRvJZXAyk>

Subthema: leerlus

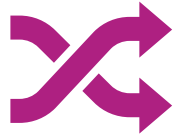
Wetenschapsknooppunt: Waar gaat het water naartoe? Hoe komt het water in onze huizen?

<https://www.wetenschapsknooppuntzh.nl/activiteiten/nieuwsgierig-graag-thema-riolering/?kind=lesmateriaal&targetgroup=onderbouw>

Toilet (geleend van Gamma) voor onderzoek in de klas.

Subthema: leerlus

Vormen van water in het weer

mist

regen

dauw

ijs

sneeuw

hagel

rijp

de vijver

het meer

de zee

de oceaan

Bron foto's: Pinterest

Subthema: leerlus

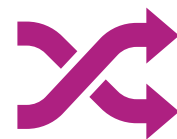
- Experimenteerbak rond absorberen van water met verschillende sponzen, stenen, zand, aarde, verstuiver, druppeltellers, ...

Bron foto's: Pinterest

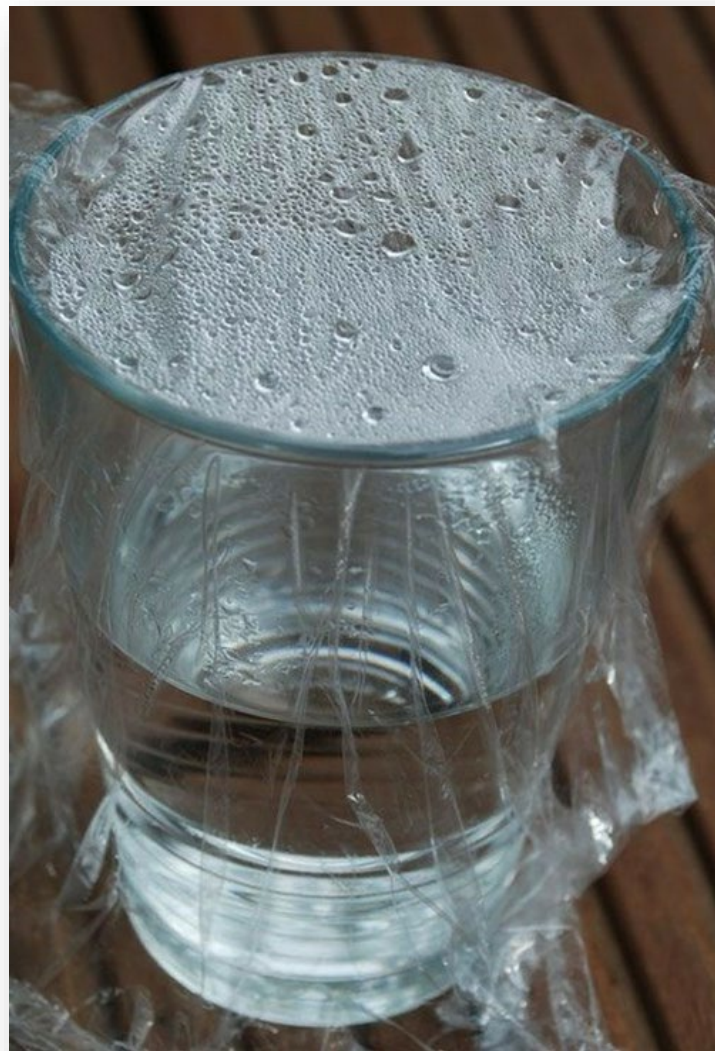

Subthema: leerlus

Bron foto's: Pinterest

Subthema: leerlus

Bron foto's: Pinterest

Subthema: leerlus

Bron foto's: Pinterest

Subthema: leerlus

Subthema: reflectie

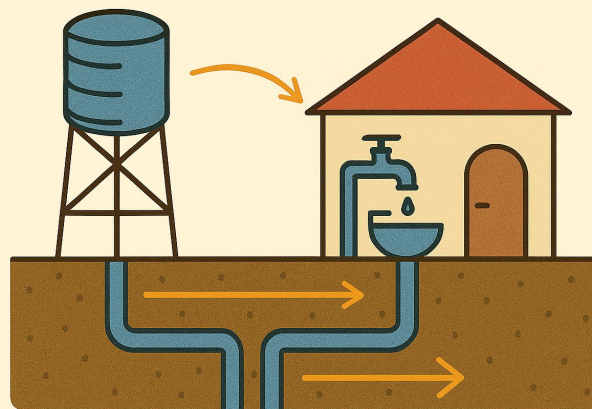

Waar komt water vandaan?

BRAINSTORM

Hoe komt het water in een huis?

Waar gaat de regen naartoe?

Onderzoeksvragen beantwoorden

Reflecteren op het thema, neem er de onderzoeksvragen bij!

Help, er is geen water!

Het water wordt
sop!

subthema: Is water zout of zoet?

Het ritme van de regen!

Bedankt

Ontdek onze digitale kanalen

voor het brede publiek
www.katholiekonderwijs.vlaanderen

voor de professional
pro.katholiekonderwijs.vlaanderen

[/KatholiekOnderwijsVlaanderen](https://www.facebook.com/KatholiekOnderwijsVlaanderen)

[/KathOndVla](https://twitter.com/KathOndVla)

[/company
/katholiekonderwijsvlaanderen](https://www.linkedin.com/company/katholiekonderwijsvlaanderen)

[/@kathondvla](https://www.youtube.com/@kathondvla)

[/kathondvla](https://www.instagram.com/kathondvla)